

THỈNH NGUYỆN THƯ

---★---

TỔ CHỨC HỘI NGHỊ GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ TÔN GIÁO NGƯỜI CHĂM

Kính gửi:

- Ban Tôn giáo Chính phủ - Bộ Nội vụ
- Tỉnh ủy Bình Thuận
- Tỉnh ủy Ninh Thuận
- UBND Tỉnh Bình Thuận
- UBND Tỉnh Ninh Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Bình Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Ninh Thuận

Ts. Putra Podam

Bình Thuận - 2021

MỤC LỤC

Stt	Nội dung	Trang
1.	Mục lục – Phụ lục	1
1.	Phần I - Thỉnh nguyện thư	2
2.	Phần II- Bài tham luận	7
2.1.	Sơ lược quá trình Hồi giáo truyền sang Champa	8
2.1.1.	Islam	8
2.1.2.	Hồi giáo	8
2.1.3.	Giai đoạn Asulam ở Champa	9
2.1.4.	Giai đoạn Awal ở Champa	11
2.2.	Hồi giáo Champa	12
2.3.	Tên tôn giáo liên quan	14
2.4.	Kết luận và kiến nghị	15
3.	Phụ lục	17
4.	Một số hình ảnh	66
5.	Tài liệu tham khảo	83

PHỤ LỤC

Phụ lục	Nội dung	Trang
A.	Quyết định UBND tỉnh Ninh Thuận	17
B.	Quyết định UBND tỉnh Bình Thuận	20
C.	Đơn kiến nghị loại bỏ Hội giáo Bani	22
D.	Đơn kiến nghị loại bỏ chém trâu trong nghi lễ tang Chằm Bani	24
E.	Đơn giải trình của Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani Ninh Thuận	29
F.	Sách trực tuyến online – Hội giáo Bani Tôn giáo độc thần	33
G.	Biên bản cuộc họp (ngày 5/7/2019)	34
H.	Biên bản cuộc họp (ngày 20/7/2019)	35
I.	Biên bản cuộc họp (ngày 26/9/2019)	37
J.	Công văn Ban Tôn giáo Chính phủ	39
K.	Biên bản tổng hợp ý kiến của Hội đồng Sư cả Bình Thuận	41
L.	Đơn kiến nghị gửi Hội đồng Dân tộc Quốc hội	51
M.	Đơn kiến nghị gửi tỉnh Ninh Thuận	62

PHẦN I - THỈNH NGUYỆN THƯ

CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

Độc lập – Tự do – Hạnh phúc

Bình Thuận, ngày 10 tháng 01 năm 2021

THỈNH NGUYỆN THƯ

(Tổ chức Hội nghị giải quyết vấn đề tôn giáo người Chăm)

Kính gửi:

- Ban Tôn giáo Chính phủ - Bộ Nội vụ
- Tỉnh ủy Bình Thuận
- Tỉnh ủy Ninh Thuận
- UBND Tỉnh Bình Thuận
- UBND Tỉnh Ninh Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Bình Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Ninh Thuận

Tôi tên: Ts. Văn Ngọc Sáng (Putra Podam), giảng viên trường Đại học Tây Nguyên.

Nguyên quán: Thôn Bình Minh, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận.

Tín đồ Bani theo tôn giáo Hồi giáo Bani (Hồi giáo dòng Bani hay Hồi giáo Champa), đây là Hồi giáo ảnh hưởng tính bản địa Champa. Khác với tín đồ Bani (Quốc tế: Muslim) ở Nam Bộ theo Hồi giáo Islam (Hồi giáo chính thống) là Hồi giáo hoàn thiện dần Thiên kinh Koran. Cả hai nhánh đều thuộc Hồi giáo (Islam), vì cùng giáo chủ (nabi Muhammad), cùng thờ Đấng Tối cao Allah, và dùng thiên kinh Koran (Quran).

Tôi đứng tên thỉnh nguyện thư gửi tâm thư kêu gọi các cơ quan chức năng giải quyết tình hình tôn giáo hiện nay đang làm xáo trộn trong cộng đồng của người Chăm.

Tại Ninh Thuận, căn cứ quyết định thành lập nhân sự Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận nhiệm kỳ I (2007-2010), Số: 4106/QĐ-UBND của Ủy ban Nhân dân tỉnh Ninh Thuận ngày 01 tháng 10 năm 2007. Căn cứ đại hội lần II, nhiệm kỳ 2011-2016 của Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận ngày 7/12/2011. Đại hội có sự tham dự của đại diện lãnh đạo Tỉnh ủy, UBND tỉnh; lãnh đạo các huyện, thành phố và các vị Cử sự, tín đồ thuộc 7 thánh đường Bani trên địa bàn tỉnh Ninh Thuận. Căn cứ đại hội lần III, nhiệm kỳ 2016-2021 của Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận ngày 12/12/2016, đến dự có ông Nguyễn Hồng Điệp, đại diện Ban Tôn giáo Chính phủ; Cao Văn Hóa, Ủy viên Ban Thường vụ, Trưởng ban Dân vận Tỉnh ủy; lãnh đạo các

sở, ngành và các vị chức sắc thuộc 07 thánh đường Bani trên địa bàn tỉnh. (Quyết định 4106/QĐ-UBND tỉnh Ninh Thuận – Phụ Lục A).

Tại Bình Thuận, theo Nhân dân điện tử (NDĐT), sáng ngày 18-9, tại Thành phố Phan Thiết, Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận tổ chức Đại hội thành lập, nhiệm kỳ thứ nhất 2012-2016. Tham dự Đại hội có đại diện Tỉnh ủy, UBMTTQ Việt Nam, Sở Nội vụ tỉnh cùng 250 đại biểu là chức sắc đại diện cho hơn 19 nghìn tín đồ Hội giáo Bani trong toàn tỉnh. Ngày 31 tháng 10 năm 2012 tại Bình Thuận, Ủy Ban Nhân dân tỉnh có quyết định số: 2161/QĐ-UBND về việc Công nhận tổ chức tôn giáo của người Chăm tại Bình Thuận là: Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận. (Quyết định 2161/QĐ-UBND tỉnh Bình Thuận – Phụ Lục B).

Tại các đại hội ba nhiệm kỳ đã qua, các đại biểu đã thảo luận góp ý và thống nhất tên gọi “Hội giáo Bani” là hệ phái Hội giáo dòng Bani (Hội giáo Champa) của người Chăm ở Việt Nam có nguồn gốc từ Islam (Hội giáo) đã tồn tại gần 1000 năm, cũng như phương hướng, nhiệm vụ và quy chế về tổ chức hoạt động của Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani trong tỉnh. Theo đó, Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani là một tổ chức của Hội giáo Bani được thành lập theo nguyện vọng của các chức sắc, tín đồ Bani trong tỉnh và được sự chấp thuận của cơ quan Nhà nước có thẩm quyền.

Thành lập Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani từ năm 2007 đến nay đã trải qua ba nhiệm kỳ Đại hội, Hội đồng đã có nhiều nỗ lực, củng cố, hoạt động có nề nếp, tổ chức các hoạt động tôn giáo diễn ra ổn định, mang tính thống nhất giữa các thánh đường trong tỉnh theo tinh thần tiết kiệm, giữ vững thuần phong mỹ tục, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc Chăm. Chức sắc, chức việc và bà con tín đồ Bani luôn đoàn kết, thực hiện tốt Quy chế hoạt động của Hội đồng Sư cả, chấp hành tốt các chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, tích cực tham gia các phong trào ở địa phương do chính quyền và Mặt trận phát động.

Ngày 25 tháng 04 năm 2019, đơn kiến nghị được viết tại thôn Phước Nhơn, xã Xuân Hải, huyện Ninh Hải, tỉnh Ninh Thuận gửi Ban Tôn giáo Chính Phủ; UBND tỉnh Ninh Thuận; Sở Nội vụ-Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận về việc yêu cầu thay đổi tên tôn giáo: “Hội giáo Bani” thành tôn giáo mới lấy tên: “Bani”. Đây được xem là đơn kiến nghị đầu tiên khơi mào chống tổ chức “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”, vì bản thân người ký tên và đứng tên viết đơn kiến nghị này đang thực hiện một dự án từ nước ngoài (Ấn Độ), về việc sẽ tách rời tín đồ Bani về nhập gần gũi hơn Ấn Độ giáo, bằng cách trước hết sẽ thay tôn giáo “Hội giáo bani” thành tôn giáo “Bani”; tiếp theo loại bỏ tục chém trâu trong đám tang người Chăm Bani; loại bỏ tục đám Phước (ndam Phuel) của người Chăm Bani; tiếp theo loại bỏ việc tôn thờ Allah, Muhammad của giáo sĩ Acar theo Hội giáo Bani, và sẽ thay tôn thờ Alahuk Po Kuk nào đó, với lý giải Alahuk Po Kuk là Đấng Tối cao sinh ra Allah và Ganuer Mantri và phân công nhiệm vụ cho Allah cai quản tín đồ Bani, còn Ganuer Mantri cai quản Balamon (Đơn kiến nghị loại bỏ Hội giáo Bani – Phụ lục C).

Ngày 24 tháng 09 năm 2019 tại Ninh Thuận tiếp tục thách thức có đơn kiến nghị loại bỏ tục chém trâu trong nghi lễ đám tang đối với tín đồ Bani của dân tộc Chăm. Đơn kiến nghị đã gửi Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch; Ban Tôn giáo Chính phủ - Bộ Nội vụ; Ban Dân vận Tỉnh ủy tỉnh Ninh Thuận; Ủy Ban Nhân dân tỉnh Ninh Thuận; UBMTTQVN tỉnh Ninh Thuận; Sở Văn hóa Thể

thao và Du lịch tỉnh Ninh Thuận; Ban Tôn giáo – Sở Nội vụ tỉnh Ninh Thuận; Ban Dân tộc tỉnh Ninh Thuận; Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận. (Đơn kiến nghị loại bỏ tục chém trâu trong nghi lễ đám tang Chăm Bani – Phụ lục D).

Giải trình đơn kiến nghị về việc loại bỏ tục chém trâu trong nghi lễ đám tang đối với dân tộc Chăm Bani ở tỉnh Ninh Thuận, Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận đã có cuộc họp và chính thức có đơn giải trình được viết ngày 04 tháng 10 năm 2019 gửi Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận. (Đơn giải trình của Hội đồng Sư cả – Phụ lục E).

Tiếp quan điểm loại bỏ tôn giáo Hồi giáo bani, tháng 02 năm 2020 nhóm dự án Ấn Độ tiếp tục kêu gọi trên mạng xã hội yêu cầu tín đồ Bani hãy loại bỏ thượng đế Allah, loại bỏ Thiên kinh Koran mà giáo sĩ Acar, Imam, Po Gru,...hiện đang sử dụng. Trả lời cho động thái này, cũng có nhiều bài viết cơ sở khoa học của nhiều trí thức Chăm đăng trên mạng xã hội cho rằng, Hồi giáo Bani là Hồi giáo dòng Bani hay Hồi giáo Champa có từ lâu đời qua nhiều thời kỳ lịch sử Champa, cũng như qua các tài liệu nghiên cứu có giá trị khoa học của nhiều học giả Tây Phương và thế giới. Tháng 08 năm 2020, tác giả Putra Podam có xuất bản sách tựa đề: “Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thần”, tặng cộng đồng Chăm và giáo sĩ Acar, Imam, Po Gru cũng như giới chức tham khảo phục vụ Hội thảo ngày 13 tháng 11 năm 2020 của Ban Tôn giáo Chính Phủ tổ chức tại Phan Thiết – Bình Thuận. (Tham khảo sách trực tuyến-online: “Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thần” của tác giả Putra Podam – Phụ lục F).

Khi xảy ra tình hình xáo trộn trong cộng đồng tín đồ Bani trong tỉnh Ninh Thuận, ngày 05 tháng 7 năm 2019, Ban Thường trực Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận tổ chức cuộc họp lấy ý kiến về tên gọi tôn giáo. Kết quả 7/7 thành viên thống nhất giữ tên tổ chức: “Hội đồng Sư cả Hội giáo bani” là tổ chức tôn giáo “Hồi giáo Bani” của người Chăm đã có mặt tại Việt Nam từ khoảng thế kỷ thứ 9. (Biên bản cuộc họp – Phụ lục G).

Ngày 20 tháng 7 năm 2019, Ban thường trực Hội đồng Sư cả tỉnh Ninh Thuận tiếp tục chủ trì cuộc họp lấy ý kiến về tên gọi tổ chức: “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”. Ban thường trực mời họp đủ thành phần gồm 27 thành viên ban chấp hành. Kết quả cuộc họp lấy tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani” với 14 số phiếu đồng thuận, và 13 số phiếu chống. (Biên bản cuộc họp – Phụ lục H).

Ngày 26 tháng 9 năm 2020, Ban Thường trực Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận tiếp tục tổ chức cuộc họp lấy ý kiến trên quy mô rộng hơn gồm: Ban Thường trực Hội đồng Sư cả; 07 vị Sư cả chủ trì 07 thánh đường; Hội đồng Bồn đạo thuộc 07 thánh đường; Các thành viên Hội đồng Sư cả mở rộng. Tổng số có 45 vị tham gia họp. Hội thảo đang trao đổi tích cực và thẳng thắn, thì có một thành viên trong dự án Ấn Độ đi từ bên ngoài vào phòng họp cầm Micro phát biểu trước sự ngỡ ngàng của mọi người. Sự xuất hiện đột ngột và không tôn trọng Chủ trì Phiên họp khiến nhiều đại biểu không hài lòng, họ bỏ về. Đây là nguyên nhân khiến cho Phiên họp không thành công. Kết quả thu nhận được: 13 ý kiến đồng thuận tôn giáo “Hồi giáo Bani”, và 08 ý kiến phản đối “Hồi giáo Bani. (Biên bản cuộc họp – Phụ lục I).

Trước tình hình trên, ngày 05 tháng 11 năm 2020 tại Hà Nội, Ban Tôn giáo Chính phủ có công văn số: 918/TGCP-TNTGK, về việc tổ chức hội thảo về một số nội dung liên quan đến Hội giáo Bani, đã gửi Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận và tỉnh Bình Thuận. (Công văn Ban Tôn giáo Chính phủ – Phụ lục J).

Ngày 13/11/2020, Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức hội thảo tại Thành phố Phan Thiết- Bình Thuận về việc trao đổi, lấy ý kiến của chức sắc, chức việc Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận, Bình Thuận và một số cơ quan liên quan để bàn về nội dung liên quan đến tôn giáo Hội giáo Bani. Hội thảo có tính chất quan trọng bàn đến vấn đề lịch sử tôn giáo, đặt tên tôn giáo, tên tín đồ, mối quan hệ giữa Hội giáo Bani với Hội giáo thế giới và nhiều chủ đề quan trọng. Kết quả ý kiến chính thức:

- Tổng số chức sắc hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận tham gia là: 53 người
- Kết quả ý kiến thăm dò : 94% đồng ý “Hội giáo Bani”, và 6% phản đối “Hội giáo Bani”.
- Ý kiến riêng cho phép 14 người trình bày thì kết quả: Đồng ý “Hội giáo Bani” là 11 người; Không đồng ý “Hội giáo Bani” là 03 người.

Trong đó, Chức sắc tỉnh Bình Thuận đồng ý tên tôn giáo: “Hội giáo Bani” là 100%; Chức sắc tỉnh Ninh Thuận đồng ý tên tôn giáo: “Hội giáo Bani” là 100%; riêng Ban chấp hành thuộc Hội đồng (không phải chức sắc) không đồng ý là 03 người (gồm 02 quý ông và 01 quý bà).

Đây là lần đầu tiên Nhà nước Việt Nam nói chung Ban Tôn giáo Chính phủ và các cơ quan liên quan, đã quan tâm đến vấn đề tôn giáo của người Chăm. Hội thảo lấy ý kiến về tên tôn giáo rất ý nghĩa cho cộng đồng Chăm nói chung và tín đồ Bani nói riêng. Thống nhất tên gọi tôn giáo giúp tín đồ khẳng định đúng đắn tên tôn giáo và hoạt động của tôn giáo đồng thời giúp công tác quản lý nhà nước đối với tôn giáo “Hội giáo Bani” một cách thuận lợi.

Ngày 19 tháng 11 năm 2020, chủ tịch Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận có văn bản tổng hợp ý kiến về hội thảo tên gọi Hội giáo Bani, do Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức tại Thành phố Phan Thiết- Bình Thuận vào ngày 13/11/2020. (Biên bản tổng hợp ý kiến của Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận - Phụ Lục K).

Ngày 17 tháng 11 năm 2020, đơn kiến nghị ký tập thể do thành viên thực hiện dự án Ấn Độ viết tại tỉnh Ninh Thuận gửi Hội đồng Dân tộc của Quốc hội đề nghị không công nhận kết quả hội thảo của Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức ngày 13/11/2020 tại Phan Thiết-Bình Thuận. Đại diện nhóm thực hiện dự án đã âm thầm, lén lút, bí mật lấy chữ ký cả hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận để vận động những người nhẹ dạ cả tin, mua chuộc, lôi kéo, điện thoại từng người, gõ cửa từng nhà để lấy chữ ký những người già, những phụ nữ không kiến thức tôn giáo, những chữ ký ma (chữ ký giả mạo), đồng thời nhóm này cũng tuyên truyền nói xấu thành viên chức sắc, chức việc, Hội đồng Sư cả, và bôi xấu những vị giáo sĩ như Acar, Imam, Po Gru không học hành, thiếu kiến thức, bị Nhà nước Việt Nam lợi dụng,... làm ảnh hưởng đến uy tín và danh dự cá nhân. (Kiến nghị gửi Hội đồng Dân tộc Quốc hội- Phụ Lục L).

Ngày 20 tháng 12 năm 2020, tiếp tục đơn kiến nghị của một người Phụ nữ (người thân thành viên dự án Ấn Độ), giáo viên trường tiểu học Văn Lâm, đã nghỉ hưu, đi vận động ký tên trong bản

kiến nghị tại thôn Văn Lâm, xã Phước Nam, huyện Thuận Nam, tỉnh Ninh Thuận, về việc không chấp nhận tôn giáo Hồi giáo Bani, không chấp nhận ghép tên Hồi giáo với Bani, và cho rằng tín đồ Chăm Bani không có mối liên quan nào đến Hồi giáo. Đơn kiến nghị được gửi tỉnh ủy tỉnh Ninh Thuận; Hội Đồng Nhân dân tỉnh Ninh Thuận; UBND tỉnh Ninh Thuận; Ủy ban Mặt trận tỉnh Ninh Thuận; Công an tỉnh Ninh Thuận; Sở Nội vụ-Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận; UBND huyện Ninh Phước; UBND huyện Ninh Hải; UBND huyện Ninh Sơn; UBND huyện Thuận Nam; Hội đồng Sư cả Hồi giáo bani tỉnh Ninh Thuận. (Đơn kiến nghị kèm theo - Phụ Lục M).

Những vấn đề đã nêu ở trên không phải là trường hợp bất đồng quan điểm về tôn giáo Hồi giáo Bani ở tín đồ Bani của người Chăm, mà là một sự vụ lợi, một lợi ích nhóm từ việc thực hiện dự án Ấn Độ, họ chuẩn bị vận động hành lang bằng cách dọn đường, bôi trơn, mua chuộc chức sắc để chuẩn bị cho việc nghiêm thu dự án. Nhưng, những việc làm của thành viên dự án Ấn Độ là sự làm xáo trộn, sự rối loạn, sự nổi loạn, sự hỗn loạn trong cộng đồng xã hội người Chăm

Cộng đồng người Chăm đại diện là những Bô lão, Trí thức, Sinh viên, Chức sắc tôn giáo gửi thỉnh nguyện thư đề nghị các cơ quan chức năng hãy:

1). Tổ chức hội nghị: việc tổ chức Hội Nghị lấy ý kiến tên gọi tôn giáo liên quan người Chăm để ra nghị quyết chính thức tên tôn giáo liên quan người Chăm tại Việt Nam. Hội nghị tên gọi tôn giáo người Chăm chỉ cần tập trung hai thành phần chính:

a). Những Khoa học người Chăm gồm vị tiến sĩ như: Ts. Bá Trung Phụ, Ts. Thành Phần, Ts. Phú Văn Hãn, Ts. Putra Podam, Ts. Miêu Tiểu Chông, Ts. Trương Văn Món, Ts. Báo Văn Tuy,...

b). Những vị Khoa học, chuyên môn sâu Tôn giáo, Ban Tôn giáo Chính phủ, Nhà nước,...

2). Ra nghị quyết chính thức: Ngày 13/11/2020, Ban Tôn giáo Chính phủ đã tổ chức hội thảo tại Phan Thiết- Bình Thuận dành cho Chức sắc, Chức việc, Ban Chấp hành, Hội đồng Sư cả hai tỉnh Bình Thuận và Ninh Thuận,....kết quả 100% đồng ý giữ nguyên tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani” cho hai tỉnh Bình Thuận và Ninh Thuận. Căn cứ kết quả này, có thể không cần tổ chức Hội nghị như trình bày ở mục 1a, 1b, mà ra nghị quyết chính thức tên tôn giáo cho người Chăm.

Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận, Sở Nội vụ, Ban Tôn giáo Chính phủ xem xét bốn tên gọi như gợi ý dưới đây (đã trình bày chi tiết trong Phần II – Bài Tham Luận):

- **Islam:** (tên quốc tế);

- **Asulam:** (tên Chăm từ thế kỷ thứ 9);

- **Awal:** (tên Chăm từ thế kỷ 17); trong đó, Awal Bani: Awal dòng Bani hay Hồi giáo dòng Bani;

- **Hồi giáo:** (tên phổ thông được Chính phủ Việt Nam công nhận);

Thỉnh Nguyện Thư là đại diện cộng đồng người Chăm từng lớp Bô lão, Trí thức, Sinh viên, Chức sắc tôn giáo, Acar, Imam, Po Gru, và cộng đồng tín đồ Bani. Kính mong nhận được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, Bộ Nội vụ, Ban Tôn giáo Chính phủ và các cơ quan liên quan xem

xét Thỉnh Nguyên Thư này về việc tổ chức Hội nghị lấy ý kiến từ các nhà khoa học về tôn giáo của người Chăm và cấp mã số tôn giáo riêng cho dân tộc Chăm.

Trân trọng gửi lời cảm ơn sự quan tâm của Bộ Nội vụ, Ban Tôn giáo Chính phủ cùng các ban, ngành trung ương dành cho Hội giáo nói chung và hệ phái Hội giáo Bani (Hội giáo dòng Bani) của người Chăm. Sự xem xét này tạo điều kiện để tín đồ “Hội giáo” Việt Nam nói chung, tín đồ “Hội giáo Bani” và tín đồ “Hội giáo Islam” nói riêng phát huy truyền thống “hộ quốc an dân”, đóng góp nhiều hơn nữa cho sự phát triển của đất nước./.

KÍNH ĐƠN

Đại diện tín đồ Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'putra padem si', with a horizontal line underneath.

Ts. Văn Ngọc Sáng

PHẦN II - BÀI THAM LUẬN

LUẬN BÀN VỀ VIỆC ĐẶT TÊN TÔN GIÁO¹ TRONG CỘNG ĐỒNG NGƯỜI CHĂM BANI Ở VIỆT NAM

TS. Putra Podam

Đại học Tây Nguyên, Việt Nam

Email: Putrapodam@gmail.com

Facebook: Putra Podam

- Ban Tôn giáo Chính phủ - Bộ Nội vụ
- Tỉnh ủy Bình Thuận
- Tỉnh ủy Ninh Thuận
- UBND Tỉnh Bình Thuận
- UBND Tỉnh Ninh Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Bình Thuận
- UBMTTQVN Tỉnh Ninh Thuận

Thưa quý vị đại diện Ban Tôn giáo Chính phủ- Bộ Nội vụ

Thưa đoàn Tỉnh ủy, UBND tỉnh Ninh Thuận - Bình Thuận

Kính thưa các quý vị Đại biểu khách quý, thưa toàn thể hội nghị.

Tôi rất vinh dự đại diện cho tín đồ Bani của người Chăm theo Hồi giáo Bani, đóng góp ý kiến về vấn đề đặt tên tôn giáo cho người Chăm Bani ở Việt Nam.

Đầu tiên cho phép tôi được gửi tới các quý vị, lời chúc sức khỏe hạnh phúc và thành đạt.

Trước hết tôi hoàn toàn nhất trí với các báo cáo mà các đại diện và Hội đồng Sư cả đã trình bày trước hội thảo ngày 13 tháng 11 năm 2020 tại Phan Thiết-Bình Thuận. Tôi xin chia sẻ ý về vấn đề đặt tên tôn giáo của người Chăm Bani như sau:

Kính thưa hội nghị!

Trên tinh thần đổi mới nhận thức về tôn giáo, Đảng và Nhà nước đã nhận định tôn giáo là nhu cầu của một bộ phận nhân dân, trong tôn giáo có những giá trị tốt đẹp về lối sống, đạo đức, văn hoá,... Tuy nhiên, để tôn giáo hoạt động tích cực và đúng hướng thì vấn đề điều chỉnh tên cho tôn

¹ Bài tham luận đặt tên tôn giáo: Hồi giáo Bani, được trích nội dung từ cuốn sách: “Hồi giáo Bani – Tôn giáo độc thần. Tác giả. Ts. Putra Podam, 2020.

giáo ở người Chăm Bani phải đúng như bản thân nó đã được truyền đến người Champa trong xã hội truyền thống. Trong những năm gần đây, vấn đề tôn giáo trong cộng đồng người Chăm được nhiều người quan tâm. Đã có một nhóm đại diện trí thức Chăm viết đơn gửi Ban Tôn giáo Chính phủ và Sở Nội vụ tỉnh Ninh Thuận đề nghị đổi tên tôn giáo “Hồi giáo Bani” sang tên mới thành tôn giáo “Bani”. Ý kiến này của họ đã gây ảnh hưởng lớn trong cộng đồng Chăm vì đại đa số trí thức Chăm, Bô lão, các tổ chức và Hội đồng Sur cả tỉnh Ninh Thuận, Bình Thuận đều lên tiếng phản đối và đặc biệt là những phản ứng của người Chăm trên mạng xã hội.

Từ những nguyên nhân trên, chúng tôi tìm hiểu về “nguồn gốc” tôn giáo này đã truyền sang Champa xưa như thế nào, từ đó nhìn nhận và đưa ra luận giải phù hợp và đặt tên đúng cho tôn giáo của người Chăm Bani ở Việt Nam.

2.1. Sơ lược quá trình Hồi giáo truyền sang Champa

2.1.1. Islam (tiếng Chăm: Asulam, Athulam, Athalam), là một tôn giáo độc thần thuộc nhóm các tôn giáo Abraham. Đây là tôn giáo lớn thứ hai trên thế giới, sau Kitô giáo, và tôn giáo đang phát triển nhanh nhất, với số tín đồ trên 1,6 tỷ người. Islam giáo ra đời vào khoảng thế kỷ thứ 7 tại bán đảo Ả Rập (Saudi Arabia), do Thiên sứ Nabi Muhammad sáng lập, nhưng đức tin của Islam thì bắt nguồn từ trước khi Thượng Đế Allah tạo ra Adam, với thượng đế Allah là Đấng Tối Cao, Duy Nhất và Muhammad là vị Thiên sứ cuối cùng được Allah mặc khải Thiên kinh Koran qua thiên thần Jibrael. Do vậy, Islam là một phiên bản hoàn chỉnh và phổ quát về một đức tin nguyên thủy thông qua các thời kỳ Thiên sứ (nabi) như Adam, Abraham, Moses, Jesus và nabi Muhammad là vị rasul cuối cùng. Bốn quyển thiên kinh của Allah đều được ban xuống cho loài người đều vào tháng Ramawan (Ramadan). Thiên kinh Zabur (thiên kinh của thiên sứ Dawood/ David); Thiên kinh Taurah (Torah - Cựu Ước) được ban xuống cho Musa (Moses); Thiên kinh Injeel (Gospel - Tân Ước) được ban xuống cho Thiên sứ Isa (Jesus); Cuối cùng là thiên kinh Koran (Quran) được ban xuống cho Muhammad vào đêm 27 tháng Ramadan.

Từ cơ sở trên các giới khoa học, tôn giáo, viện ngôn ngữ, Ban Tôn giáo Chính phủ và các cơ quan chức năng liên quan đã xem xét và đặt tên tôn giáo Islam là Hồi giáo.

2.1.2. Hồi giáo (tiếng Ả Rập: Islam), mang nghĩa “vâng mệnh, quy phục Thượng Đế”, là một tôn giáo Độc Thần do Muhammad sáng lập, nhưng đức tin của Islam thì bắt nguồn từ trước khi Allah tạo ra Adam. “Hồi” ở đây có nghĩa là “Hồi lại”, “Hoàn lại”, “Về lại nguyên thủy”, ngược lại dòng thời gian từ thời Muhamamad đến thời kỳ nguyên thủy ban đầu, nghĩa là từ Rasul cuối cùng Muhammad ngược lại đến nabi Jesus, kế tiếp là nabi Musa, kế tiếp là nabi Ibrahim, rồi đến thời kỳ nguyên thủy là nabi Adam. Hồi ở đây nghĩa là hồi lại trạng thái ban đầu và thực hiện đúng đắn cho một tôn giáo độc thần mà Allah đã chỉ định. "Subhanahu Wa Ta'ala" có nghĩa: “Vinh Quang Thượng Đế, Đấng Quyền Lực Tối cao”. Đồng thời tín đồ Hồi giáo phải hoàn thiện theo lời dạy của Thiên kinh Koran và cố gắng giữ Ngũ trụ.

Một số nhà khoa học hay một số tín đồ không đồng tình việc gán ghép tên Hồi giáo ở Việt Nam có nguồn gốc từ dân tộc (Huí- Huái) ở Trung Quốc, và cho rằng Chính phủ Việt Nam đặt tên

một dân tộc Huí [huái] cho tôn giáo của người Chăm là Hồi giáo. Đây là quan điểm sai lầm, cứ sao chép rồi lập đi lập lại mà không hiểu nghĩa gốc của nó.

Đơn giản từ 回 huí [huái] chỉ có nghĩa hồi, hoàn, trở về,... theo âm Hán Việt hay Hán Nôm.

Hãy cùng tìm hiểu từ trong Hình 1. Như hình dưới đây:

 : Phiên âm Mandarin là Huí [huái] đọc là: khuáy

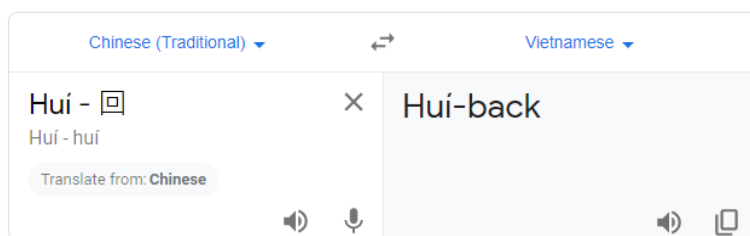
Hình 1. Âm Pinyin: huí; âm Hán Việt: hồi, hồi; âm Nôm: hòì, hòì, ...

Những âm trên đều mang nghĩa “hồi”, “hoàn”, “về”.

Ví dụ:

Hồi quốc: về nước; Hồi gia: về nhà; Hồi tín: trả lời thư; Hồi tâm chuyên ý: thay đổi ý kiến,...

Theo chuyên ngữ trực tuyến (online) trong Hình 2. Như dưới đây:

Hình 2. Từ 回: theo Mandarin là huí [huái] mang nghĩa “back”, trở về, hồi, hoàn, ...

Vấn đề trên sẽ được giải thích rõ như sau: Dân tộc 回: huí [huái] có nguồn gốc từ những người Ả Rập, Ba Tư, ... là một trong những sắc tộc theo Islam sớm như người Duy Ngô Nhĩ (Uyghur), người kazakhstan, người Dongxiang, người Kyrgyz, người Uzbek, người Salar, người Tajikistan, người Bonan, người Tatar và người Chăm ở đảo Hải Nam. Người “Huí” cải đạo sang Islam và được người Trung Quốc gọi là “Huíjiào”. Ngược lại, trong tiếng Trung Quốc hiện đại, từ Islam được phiên âm thành “Yīsīlán jiào”. Người Trung quốc gọi Islam là “Yīsīlán jiào” chứ không gọi là “Huíjiào” vì tín đồ ở Trung Quốc có rất nhiều sắc dân theo Islam chứ không riêng người “Huí”.

Ở Việt Nam nhiều người theo Phật giáo vì thấy dân tộc Chăm theo tôn giáo mặc trang phục và hành lễ giống người “Huíjiào” ở Trung Quốc, nên đặt tên tôn giáo là: “Hồi giáo”. Cách giải thích này chưa thuyết phục chỉ mang tính chủ quan và hoàn toàn không đúng.

2.1.3. Giai đoạn Asulam ở Champa

Theo lịch sử, Islam du nhập Champa vào khoảng cuối thế kỷ IX theo Ed Huber cho biết đã tìm thấy trong Tổng sử một đoạn ghi “Cũng có (ở xứ Chàm) nhiều trâu sống trên núi. Nhưng người ta không dùng trâu để cày bừa mà chỉ để tế thần”. Lúc giết trâu để cúng, họ đọc lời cầu nguyện “Allahu Akbar”, đây chính là câu thiên kinh để tôn vinh Allah là đáng tối cao duy nhất. Theo sử liệu Trung Hoa. Trong Tổng sử có thuật lại, khi tế trâu ở Champa họ có đọc câu thiên kinh “Allah

Akbar”, nghĩa Allah là đáng tối cao và duy nhất. Dựa vào tư liệu trên có thể nhận định Hồi giáo đã du nhập vào Champa từ thế kỷ X (Maspero, 1928, p.13-14).

Theo biên niên sử Champa Sakkarai dak rai patao, thời kỳ huyền sử mà biên niên sử gọi là patao jiéng éng hay patao éngkat “vua tự sinh ra” gồm có 5 vị vua, trong đó có Po Awluah, lên ngôi năm Tý (năm 983 hoặc 995 tùy theo dị bản), trị vì 37 năm tại thủ đô Bal Sri Banây (Nại, Ninh Chữ, Phan Rang), sau đó ngài trở về trời, về thế giới linh thiên (nao meng rup). Dựa vào sử liệu này, nhận định Hồi giáo đã du nhập vào Champa từ thế kỷ thứ X (Aymonier, 1890, p.145-206).

Theo nhà sử học cho rằng, Islam vào Champa theo con đường tơ lụa, minh chứng của một số nhà khoa học thì dựa vào hai tấm bia viết bằng tiếng Ả Rập được khai quật ở miền Trung Việt Nam, do Đô Đốc người Pháp gửi sang Paris. Bia thứ nhất từ một ngôi mộ có tên Abu Kamil, niên đại 1039. Bia thứ hai có niên đại khoảng 1025- 1035. Dựa vào hai tấm bia trên, ông P. Ravaisse liền viết bài nghiên cứu vào năm 1922, cho rằng hai tấm bia này phát xuất từ miền Nam Champa từ thế kỷ thứ XI (Ravaisse, 1922, p.247-289).

Năm 1979, Ts.P.Y. Manguin phản đối quan điểm của P. Ravaisse về nguồn gốc hai tấm bia vào thế kỷ XI, bằng cách chứng minh rằng hai tấm bia trên không phát xuất từ vương quốc Champa, mà phát xuất từ một quốc gia khác đưa đến (Manguin, 1979, p.255-257).

Năm 2011, vấn đề nguồn gốc của hai tấm bia Ả Rập lại tái diễn trên bàn hội nghị quốc tế về bia ký Đông Nam Á được tổ chức tại Kuala Lumpur vào ngày 9 và 10-11-2011. Dựa vào nội dung và văn phong của tấm bia, Gs. Ludvik Kalus (Đại Học Sorbonne, Paris) khẳng định rằng hai tấm bia Ả Rập không xuất phát từ vương quốc Champa mà từ thị trấn Kairouan của Tunisia, một quốc gia nằm ở Trung Đông. Cũng theo Gs. Ludvik Kalus, sự hiện hữu của Islam tại miền Nam Trung Hoa vào thế kỷ thứ VIII là một yếu tố lịch sử mà không ai có quyền chối cãi. Champa là vương quốc nằm trên bờ biển Nam Hải. Chính vì thế, các thương thuyền Ả Rập khi di chuyển từ Ấn Độ Dương đến miền Nam Trung Hoa buộc phải ghé bến Champa để tiếp tế lương thực và nước uống, từ đó Islam được truyền sang Champa. Nhưng sự dừng chân của thương thuyền Ả Rập trên hải cảng Champa chưa thể khẳng định rằng vương quốc Champa đã hoàn toàn theo Islam vào thế kỷ thứ XI như ông P. Ravaisse đã nêu.

Thế kỷ XIII, qua từng thời kỳ lịch sử đến quốc vương Chế Mân (Trị vì từ 1285-1307), vị vua ảnh hưởng Hồi giáo khi bang giao với thế giới Melayu, và kết hôn với công chúa Tapasi người Jawa của Indonesia.

Thế kỷ XIV, Chế Bồng Nga (trị vì từ 1360-1390) thế kỷ XIV, là giai đoạn cực thịnh trong lịch sử Champa, ông đã chấn hưng nhà nước Champa từ một quốc gia suy đồi trở nên hùng mạnh, là một vị vua Hồi giáo, khi lên ngôi vua Chế Bồng Nga lấy niên hiệu là Sultan Zainal Abidin và cưới công chúa Siti Zubaidah Kelantan-Malaysia.

Thế kỷ XV, Ngài Sunan Ampel (1401-1481) được vua Champa phái sang đảo Jawa truyền bá Islam và cải đạo cho các tín đồ Hindu. Bồ Trì trì, vị vua Champa lấy niên hiệu Sultan Wan Abu Abdullah là vị vua Hồi giáo trong danh sách gia phả tại Kelantan-Malaysia (1471-1478). Champa

và Malaysia có mối quan hệ thân thiết từ thế kỷ 15 và phát triển cực thịnh vào cuối thế kỷ XVI, đó là cuộc viếng thăm của vua Po Kabrah (1460 - 1494) đến Malaysia và việc ngài gả em gái là công chúa Po Sah Ina kết hôn với Po Haniim Per, người Hồi giáo gốc Malay.

Thế kỷ XVI, Po At (1553-1579), vị vua Hồi giáo, lịch sử Po At đã giúp vua Johor-Malaysia một vương quốc Hồi giáo bằng cách gửi lực lượng 400 thuyền chiến Champa sang giúp Sultan xứ Johor để tấn công quân Bồ Đào Nha ở Melaka-Malaysia.

Thế kỷ XVII, Po Rome lấy công chúa là con gái vua Po Mah Taha (1622-1627), ông cũng là một vị vua sùng bái Hồi giáo. Po Rome chính thức là người có danh phận là thành viên của dòng dõi vương triều theo Hồi giáo tại Malaysia. Biên niên sử Malaysia ghi lại khi Po Rome ở Makkah (Serembi Makkah, tức là tiểu vương quốc Kelantan-Malaysia). Tại đây, Po Rome kết hôn với công chúa Hồi giáo, chính thức mang tên Thánh Nik Mustafa, tên đầy đủ là: Nik Mustafa Bin Wan Abul Muzaffar Waliyullah. Vua trị vì tại tiểu vương quốc Kelantan-Malaysia hôm nay là dòng dõi của vua Po Rome.

Đến thế kỷ XVIII, Cei Brei (1783-1786) là vị vua Hồi giáo, ông được xem như là ông tổ của người Chăm ở Campuchia và Nam Bộ Việt Nam. Tuan Phaow (1796-1797), là một vị công hầu đến từ Malaysia, biên niên sử Việt Nam gọi là Tuần Phủ. Tuan Phaow đến Panduranga với đội quân khá hùng hậu gồm người Chăm Cambode, người Jawa Kur, người Mã Lai, và một số quan lại Khmer. Cuộc nổi dậy của Tuan Phaow ở Panduranga vào cuối thế kỷ XVIII, đã chứng minh rằng sự vùng dậy này có sự tham gia rất tích cực của người Mã Lai và người Chăm từ Cao Miên cũng như các sắc dân Churu, Raglai và Kahaow ở khu vực Đồng Nai Thượng nhằm khôi phục lại nền độc lập Champa.

Sang thế kỷ XIX, Katip Sumat (1833-1834) là vị học sĩ Chăm Hồi giáo sinh ở Campuchia sang Serembi Mekah (tiểu vương quốc Kelantan, Malaysia) du học về triết lý Hồi Giáo. Ông là một người rất tinh thông về Thiên kinh Koran và người Chăm tôn sùng như một vị siêu nhân về quyền năng màu nhiệm. Katip Ja Thak Wa (1834-1835) là người Chăm Hồi giáo Bani, một nhân vật quan trọng trong triều đình Champa, có quan hệ mật thiết với Hồi giáo (Asulam), đã từng tham gia chỉ huy trong phong trào Katip Sumat và đứng ra lãnh đạo nhân dân Champa tổ chức mật trận chống triều đình vua Minh Mệnh.

Đến thế kỷ XX, Thiệu Tướng Les Kosem - Haji Les Kosem (bí danh Po Nagar), là người Chăm Hồi giáo tại Campuchia. Ông đã từng đóng vai trò quan trọng trên bàn cờ chính trị Đông Dương vào những năm 1964-1975, là nhân vật Chăm Hồi giáo đã từng gây ảnh hưởng lớn đến cộng đồng Chăm tại Việt Nam.

Đến thế kỷ XXI, cộng đồng Chăm Hồi giáo tại Việt Nam vẫn còn giữ mối quan hệ mật thiết với thế giới Malayu nói riêng và thế giới Hồi giáo nói chung.

2.1.4. Giai đoạn Awal ở Champa

Giai đoạn 2, sang thế kỷ 17, Po Rome (1627-1651), lấy công chúa bia Than Cih hay Sucih là tìn đồ Bani của Asulam con gái vua Po Mah Taha (1622-1627), ông là một vị vua sùng bái Asulam.

Po Rome chính thức là người có danh phận là thành viên của dòng dõi vương triều theo Asulam tại Malaysia. Biên niên sử Malaysia ghi lại khi Po Rome ở Makkah (Serembi Makkah, tức là tiểu vương quốc Kelantan-Malaysia). Tại đây, Po Rome kết hôn với công chúa Islam, chính thức mang tên Thánh Nik Mustafa, tên đầy đủ là: Nik Mustafa Bin Wan Abul Muzaffar Waliyullah.

Tín đồ Chăm Bani mặc dù tự nhận mình là tín đồ Hồi giáo (Asulam), nhưng vẫn tiếp tục duy trì chế độ mẫu hệ và mẫu cư, một qui chế tổ chức gia đình và xã hội hoàn toàn đi ngược với phong tục của Hồi giáo chính thống giáo. Sau thế kỷ 17, do xung đột tôn giáo trong xã hội người Chăm ngày càng phức tạp, do đó, vua Po Rome (Mustapha) quyết định hóa giải hai tôn giáo “Balamon” và “Asulam” thành hai thuật ngữ là Awal và Ahier, với ý nghĩa như sau:

Awal: Là tín đồ Chăm Bani đã theo Asulam từ trước, từ thế kỷ thứ 9 cho đến thế kỷ 17 (triều đại Po Rome) nhưng vẫn tiếp nhận văn hóa bản địa Champa. Thuật ngữ Awal (gốc từ Ả Rập) có nghĩa là “đầu tiên, trước” để ám chỉ cho những tín đồ Chăm Bani đã theo Asulam từ nhiều triều đại trước cho đến triều đại vua Po Rome (1627-1651) và chỉ chấp nhận Allah Thượng đế, là Đấng Tối cao và Duy nhất. Vậy, từ Awal chỉ xuất hiện từ thế kỷ 17, Awal vẫn mang nghĩa chính là Asulam.

Ahier: Là người Chăm theo tôn giáo Balamon (Brahmanism), nhưng tiếp nhận nhiều nghi lễ mang yếu tố bản địa Champa. Thuật ngữ Ahier (gốc từ Ả Rập) có nghĩa là “muộn, sau” để ám chỉ cho người Chăm Balamon chấp nhận thờ phượng thêm Allah sau khi vua Po Rome hóa giải. Allah xuất hiện trong cộng đồng Chăm Balamon không phải là Thượng đế Duy nhất mà là Đấng Tối Cao đứng đầu trong danh sách các thần linh quan trọng khác của người Chăm Balamon ở Champa như Brahman, Vishnu, Shiva.

Do vậy, thuật ngữ “Awal” không làm thay đổi giá trị thực thể nội tại của Hồi giáo (Asulam), mà từ “Awal” chỉ khẳng định thêm rằng người Chăm đã theo Hồi giáo và tôn thờ Allah từ trước (nghĩa là tín đồ Bani theo Hồi giáo sớm từ trước triều đại Po Rome).

Trong khi thuật ngữ “Ahier”, có thay đổi giá trị nội tại của người Chăm Balamon, bằng cách Po Rome dùng quyền lực yêu cầu tín đồ Chăm Balamon phải thờ thêm Allah của tôn giáo Hồi giáo. Nghĩa là vua Po Rome đã truyền đạo Hồi giáo (Asulam) cho tín đồ Chăm theo Balamon và mong sau này tín đồ Balamon thay đổi nhận thức chỉ tôn thờ Đấng Allah Duy nhất, hay thờ phượng thêm Đấng Allah để cùng tín đồ Chăm Bani giải quyết mâu thuẫn, xung đột vấn đề tôn giáo ở Champa xưa.

2.2. Hồi giáo Champa

Theo Ban tôn giáo chính phủ thì ở Việt Nam đã được công nhận danh mục gồm 14 tôn giáo, trong đó có Hồi giáo. Ở cộng đồng Chăm đức tin về Hồi giáo được chia thành hai hệ chính là: Hồi giáo Isam (Hồi giáo chính thống) và Hồi giáo Bani (Hồi giáo dòng Bani hay Hồi giáo Champa) điều này như Ả Rập (Hồi giáo dòng Sunni), Iran (Hồi giáo dòng Shiite),...

Hồi giáo Bani (Hồi giáo dòng Bani), tiếng Chăm: Asulam hay Awal Bani (Bani Awal). Sử dụng thiên kinh Koran (Qur'an) làm kim chỉ nam, tôn thờ Đấng Tối cao Awluah (Allah) và phụng sự Thiên sứ nabi Muhammad.

Islam du nhập vào Champa khoảng thế kỷ 9, nhưng phát triển cực thịnh vào thế kỷ thứ 16 ảnh hưởng từ quốc gia Mã Lai và một số quốc gia khác ở Đông Nam Á. Để chỉ tôn giáo Islam người Chăm phiên âm thành từ Asulam. Đối với tôn giáo Asulam thì người Chăm còn dùng từ Bani (nghĩa tương tự Muslim) được dùng rất phổ biến không chỉ dành riêng cho người Chăm Ninh Thuận, Bình Thuận, mà còn sử dụng ở người Chăm Nam Bộ, Chăm Kampuchea,...

Hệ phái Hồi giáo Bani của người Chăm gồm hai tầng lớp:

- Tầng lớp thứ nhất: Đây là giáo sĩ Acar (ulama), là những người đại diện chính cho dòng họ, thay mặt dòng họ trực tiếp chỉ thờ phượng Allah duy nhất.

- Tầng lớp thứ nhì: là những tín đồ Bani thông thường (không phải giáo sĩ Acar), nhiệm vụ phục tùng giáo sĩ Acar và thờ phượng Allah. Nhưng lớp tín đồ Bani thông thường nếu trang bị đầy đủ kiến thức, Thiên kinh Koran thì cũng có thể trở thành giáo sĩ Acar để trực tiếp thờ phượng Allah.

Vậy khi bàn đến Hồi giáo Bani, thì chúng ta chỉ bàn đến giới giáo sĩ Acar, Imam, Po Gru,...đó là tầng lớp trực tiếp tôn thờ Allah đại diện cho Hồi giáo dòng Bani ở Champa. Chứ không nói đến lớp thứ nhì là những tín đồ Bani thông thường.

Theo thuật ngữ thì từ Bani có một số ngữ nghĩa như:

- Bani: thường dùng để chỉ tín đồ thờ phượng Allah. Nhưng theo R.P Durrand (1903), tên gọi Bani là phiên âm theo từ gốc Ả Rập có nghĩa là “đứa con”.

- Bani: trong tiếng Ả Rập dùng để chỉ sắc dân như: Bani Israel (sắc dân Do Thái), Bani Chăm (nhóm người Chăm theo đạo mới).

- Bani: chỉ tín đồ Asulam (Hồi giáo) của người Chăm (tương tự Muslim của Islam). Bani còn thường dùng để chỉ người mới nhập đạo, người có đạo, hay người có đức tin với thượng đế Allah. Ví dụ: Bani Jawa: nghĩa là: người Jawa cải đạo Hindu theo đạo mới, ám chỉ theo Hồi giáo, gọi tất là người Jawa.

- Bani, Bini: thường dùng như tên lót Bin theo Islam như: Muhammad Bin Bilal Ali,...

Khi thực hiện “lễ cắt bao quy đầu”, thì người Chăm Nam bộ, Chăm Campuchia, Chăm Ninh Thuận hay Bình Thuận đều gọi “Khatan tama Bani” nghĩa chính là lễ cắt bao quy đầu, nhưng thường gọi lễ nhập đạo. Ở đây ám chỉ dĩ nhiên là nhập đạo Islam (Asulam) chứ không mang nghĩa khác như nhập đạo Balamon, Tin Lành, Thiên Chúa giáo hay Phật giáo,...Nhưng nghĩa đối với riêng người Chăm thì cụm từ ‘Khatan tama Bani’ (nhập đạo), ám chỉ không phải nhập đạo Balamon, mà nhập đạo mới Asulam theo thờ phượng thượng đế Allah.

Từ “Bani” chỉ có nghĩa là tín đồ, hay người Chăm nhập đạo mới (ám chỉ theo đức tin Allah), hay chỉ nhóm sắc dân Chăm tôn thờ Allah, hay đơn giản là người “Có đạo” (Ám chỉ đạo Asulam không phải đạo Balamon). Điều này cũng như người Việt gọi hai từ “Xóm đạo”, là xóm những người theo Công giáo, chứ không phải người theo Phật giáo, Hòa Hảo hay Cao Đài,...

Theo nghĩa rộng thì người Chăm theo tôn giáo Balamon thì chỉ thờ phượng Brahman, Vishnu, Shiva. Nhưng sau cuộc hóa giải của vua Po Rome (1627-1651) thì người Chăm Balamon chấp

nhận thờ thêm Po Allah (Đấng Toàn năng). Po Allah xuất hiện trong cộng đồng Chăm Balamon không phải là Thượng đế Duy nhất mà là Đấng Thượng đế Tối cao đứng đầu trong danh sách các thần linh quan trọng khác của người Chăm Balamon ở Champa. Từ đó, tôn giáo Balamon có một thuật ngữ mới là: Ahier (nghĩa là tín đồ Balamon thờ thêm thượng đế Allah). Như vậy có thể gọi Chăm Ahier cũng là tín đồ Bani (Vì Chăm Balamon có thờ phượng thượng đế Allah).

Từ những nhận định trên khẳng định, Bani không phải là đạo mang tên Bani, mà Bani là tín đồ của Hồi giáo Champa cũng giống như tên quốc tế Muslim là tín đồ của Islam.

Một số người tại Ninh Thuận thường hiểu lầm “Bani” là đạo tên Bani. “Chăm Bani” là người Chăm theo đạo Bani. Đây là cách Hiểu sai, Không đúng hay Không chính xác. Vì trên thế giới không có đạo nào tên Bani.

2.3. Tên tôn giáo liên quan

Theo Ban Tôn giáo Chính phủ, một tín ngưỡng được gọi là tôn giáo phải có đủ bốn yếu tố cấu thành, đó là: giáo chủ, giáo lý, giáo luật và tín đồ. Giáo chủ là người sáng lập ra tôn giáo như (đức chúa Jesus sáng lập ra đạo Công giáo, Thiên sứ Muhammad sáng lập ra đạo Islam,...); giáo lý là những lời dạy của đức giáo chủ đối với tín đồ; giáo luật là những điều luật do giáo hội soạn thảo và ban hành để duy trì nếp sống đạo trong tôn giáo đó; tín đồ là những người tự nguyện theo tôn giáo đó. Thì các loại hình tín ngưỡng dân gian không có bốn yếu tố đó.

Hai: nếu đối với tín đồ tôn giáo, một người, trong một thời điểm cụ thể, chỉ có thể có một tôn giáo. Thì tín ngưỡng của một người dân có thể đồng thời sinh hoạt ở nhiều tín ngưỡng khác nhau.

Ba: nếu các tôn giáo đều có hệ thống kinh điển đầy đủ, đồ sộ như bộ kinh, luật, luận rất đồ sộ của Phật giáo; bộ “Kinh thánh” và “Giáo luật” của đạo Công giáo; Thiên kinh “Koran” của Islam,... thì các loại hình tín ngưỡng chỉ có một số bài văn tế (đối với tín ngưỡng thờ thành hoàng), bài khấn (đối với tín ngưỡng thờ tổ tiên và thờ Mẫu),...

Bốn: nếu các tôn giáo đều có các giáo sĩ hành đạo chuyên nghiệp và theo nghề suốt đời, thì trong các sinh hoạt tín ngưỡng dân gian không có ai làm việc này một cách chuyên nghiệp cả.

Từ bốn yếu tố trên, thì tín đồ Hồi giáo Bani (Bani Awal) nói riêng hay Bani Islam nói chung được công nhận là tín đồ Bani (Muslim Chăm) đang sinh hoạt tôn giáo là Islam.

Theo Ban tôn giáo chính phủ thì Việt Nam đã được công nhận 14 tôn giáo đặt tên và sắp xếp theo thứ tự như sau: Phật giáo, Công giáo, Tin lành, Cao Đài, Phật giáo Hòa hảo, Hồi giáo, Baha’i, Tịnh độ cư sỹ Phật hội VN, Tứ ân Hiếu nghĩa, Bửu Sơn Kỳ Hương, Giáo hội Phật đường Nam tông Minh sư đạo, Minh lý đạo tam tông miếu, Balamon, tôn giáo Mặc môn.

Trong đó Islam được phiên theo tiếng Việt là Hồi giáo, và từ Hồi Giáo tuy nhiều lần Bộ Ngoại giao Ả Rập phản đối, nhưng phía Việt Nam không chấp thuận từ Islam. Do đó, trên văn bản liên quan tôn giáo Chăm thường ghi: Hồi giáo Islam (Hồi giáo chính thống) và Hồi giáo Bani (Hồi giáo dòng Bani hay Hồi giáo Champa), điều này cũng tương tự như Hồi giáo dòng Sunni ở Ả Rập,

Hồi giáo dòng Shi-a ở Iran hay dòng Wahabi,... vì trên thế giới có hàng trăm hệ phái, chi phái, giáo phái,...liên quan đến Hồi giáo.

Việc đặt tên tôn giáo ở người Chăm cần phải căn cứ vào giai đoạn khoa học lịch sử ở Champa thời đó như đã nêu ở trên.

Giai đoạn 1 tên tôn giáo là: **Asulam**

Giai đoạn 2 tên thuật ngữ là: **Awal** (Awal mang nghĩa Asulam từ trước, từ đầu)

Do đó đối với tín đồ Bani thì tôn giáo của mình sẽ được chọn là: Asulam (tên giai đoạn trước từ thế kỷ 9). Hay tên: Awal (tên giai đoạn sau từ thế kỷ 17).

Ngoài hai tên gọi đã nêu trên, thì tên gọi thứ ba được đặt theo Chăm là: Awal Bani hay Bani Awal (nghĩa là Hồi giáo Bani hay Hồi giáo dòng Bani là hình thái Hồi giáo Champa) được thành lập do Hội Champa Bani Quốc tế USA (Champa Bani International Community).

Do đó để đặt tên danh mục tôn giáo cho tín đồ Bani của người Chăm, đề nghị Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận, Sở Nội vụ, Ban Tôn giáo Chính phủ xem xét bốn tên gọi như gợi ý dưới đây:

- **Islam**: (tên quốc tế);
- **Asulam**: (tên Chăm từ thế kỷ thứ 9);
- **Awal**: (tên Chăm từ thế kỷ 17); trong đó, Awal Bani: Awal dòng Bani hay Hồi giáo dòng Bani;
- **Hồi giáo**: (tên phổ thông được Chính phủ Việt Nam công nhận);

Hiểu và sử dụng đúng tên tôn giáo rất quan trọng, vì tôn giáo chi phối sâu sắc đời sống xã hội của người Chăm. Tôn giáo gắn chặt với quá trình phát triển lịch sử của dân tộc Chăm. Vấn đề tôn giáo của người Chăm gắn liền với vấn đề dân tộc và có mối quan hệ với sự phát triển của các tôn giáo trên thế giới đặc biệt là thế giới Hồi giáo và thế giới Melayu. Do đó Hồi giáo của người Chăm ngày nay cũng có ảnh hưởng và chịu sự tác động từ thế giới bên ngoài.

2.4. Kết luận và kiến nghị

a). Chúng tôi, phản bác đơn đề nghị của nhóm thực hiện dự án Ấn Độ lấy danh đại diện trí thức Chăm, gửi đơn kiến nghị Ban Tôn giáo Chính phủ đề nghị đổi tên tôn giáo: “Hồi giáo Bani” sang tên mới tôn giáo: “Bani”. Vì:

- Nhóm tự xưng đại diện trí thức Chăm không hiểu đúng thuật ngữ “Bani”, nên đã hiểu lầm “Bani” là đạo tên Bani. “Chăm Bani” là người Chăm theo đạo Bani. Đây là cách hiểu sai, hiểu không đúng hay không chính xác. Thực tế, Chăm Bani không phải là người Chăm theo đạo Bani. Và đạo Bani không hề tồn tại trên thế giới.

- Một tôn giáo phải có đủ bốn yếu tố cấu thành, đó là: giáo chủ, giáo lý, giáo luật và tín đồ. Giáo chủ là người sáng lập ra tôn giáo (Thiên sứ Muhammad); giáo lý là những lời dạy của đức giáo chủ đối với tín đồ; giáo luật là những điều luật do giáo hội soạn thảo và ban hành để duy trì nếp sống đạo trong tôn giáo; tín đồ là những người tự nguyện theo tôn giáo.

b). Từ những mục đã trình bày ở trên cho thấy, các nghiên cứu về tôn giáo của các chuyên gia Tây Phương, Ả Rập,... cũng như những nhà nghiên cứu trong nước từ lâu đã dùng từ “Hồi giáo Bani” để chỉ tôn giáo của người Chăm Bani. Ngày nay, Ban Tôn giáo Chính phủ công nhận “Islam” theo tiếng Việt “Hồi giáo”, là một tôn giáo tồn tại ở Việt Nam. Trong đó, Hồi giáo Islam (Hồi giáo chính thống) và Hồi giáo Bani (Hồi giáo dòng Bani hay hệ phái giáo sĩ Acar hay Bani Awal).

Hồi giáo Bani (đề nghị viết **Bani**, chứ không viết **Bani**) là một tôn giáo độc thần, chỉ thờ phượng Allah là Đấng Tối Cao, Duy Nhất và Muhammad là vị Thiên sứ (Nabi) cuối cùng được Allah mặc khải Thiên kinh Koran. Hệ phái Hồi giáo Bani gồm hai tầng lớp:

Giáo sĩ Acar (ulama): trực tiếp thờ phượng Allah, Đấng Tối cao, Duy nhất và phục tùng Muhammad là Thiên sứ (nabi) cuối cùng. Nhiệm vụ của giáo sĩ Acar là trau dồi chương kinh Koran, kiêng cử, hành lễ trong tháng Ramadan, Waha,... và thực hiện các nghi lễ liên quan đến vòng đời của người Chăm Bani.

Tín đồ Bani: trực tiếp phục tùng giáo sĩ Acar và thờ phượng Allah. Nhưng lớp tín đồ Bani nếu trang bị đầy đủ kiến thức và Thiên kinh Koran thì cũng có thể trở thành giáo sĩ Acar để trực tiếp thờ phượng Allah.

Khẳng định, “**Hồi giáo**” là tên tiếng Việt đúng nghĩa, “**Islam**” là tên Quốc tế. Trong đó, **Hồi giáo Islam** (Hồi giáo chính thống) và **Hồi giáo Bani** (Hồi giáo dòng Bani hay hệ phái Bani Awal) một hệ phái tôn giáo của người Chăm ở Việt Nam.

PHỤ LỤC A

QUYẾT ĐỊNH UBND TỈNH NINH THUẬN

(Quyết định Số: 4106/QĐ-UBND của UBND tỉnh Ninh Thuận, ngày 01 tháng 10 năm 2007 tại Phan Rang- Tháp Chàm)

ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH NINH THUẬN *****	CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM Độc lập - Tự do - Hạnh phúc *****
Số: 4106/QĐ-UBND	Phan Rang-Tháp Chàm, ngày 01 tháng 10 năm 2007

QUYẾT ĐỊNH

VỀ VIỆC CÔNG NHẬN THÀNH PHẦN NHÂN SỰ HỘI ĐỒNG SƯ CẢ HỘI GIÁO BÀN TỈNH NINH THUẬN NHIỆM KỲ I (2007 - 2010)

CHỦ TỊCH ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH NINH THUẬN

Căn cứ Luật Tổ chức Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân ngày 26 tháng 11 năm 2003;

Căn cứ Pháp lệnh Tín ngưỡng, tôn giáo ngày 18 tháng 6 năm 2004;

Căn cứ Nghị định số 22/2005/NĐ-CP ngày 01/3/2005 về việc hướng dẫn thi hành một số điều của Pháp lệnh Tín ngưỡng, tôn giáo;

Xét hồ sơ xin công nhận thành phần nhân sự tham gia Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận nhiệm kỳ I (2007 - 2010) của ông Kiều Bình - Chủ tịch Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận tại văn bản số 01/TT-HĐSC ngày 29 tháng 8 năm 2007;

Theo đề nghị của Trưởng ban Ban Tôn giáo tỉnh tại Tờ trình số 41/TTr-BTG ngày 06/9/2007 về việc đề nghị công nhận kết quả Đại hội Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận nhiệm kỳ I (2007 - 2010),

QUYẾT ĐỊNH:

Điều 1. Công nhận thành phần nhân sự Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận nhiệm kỳ I (2007 - 2010) gồm 23 vị (có danh sách kèm theo).

Điều 2. Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận hoạt động theo đúng nội dung quy chế và các quy định của pháp luật và được khắc con dấu phục vụ cho hoạt động của Hội đồng.

Điều 3. Quyết định này có hiệu lực kể từ ngày ký.

Chánh Văn phòng Ủy ban nhân dân tỉnh, Trưởng ban Ban Tôn giáo tỉnh, Chủ tịch Ủy ban nhân dân các huyện, thành phố, Chủ tịch Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàn tỉnh Ninh Thuận và thủ trưởng các cơ quan, đơn vị liên quan căn cứ Quyết định thi hành./.

**KT. CHỦ TỊCH
PHÓ CHỦ TỊCH**

Nguyễn Đức Thanh

DANH SÁCH

HỘI ĐỒNG SƯ CẢ HỘI GIÁO BÀN TỈNH NINH THUẬN NHIỆM KỲ I (2007 - 2010)
(Kèm theo Quyết định số 4106/QĐ-UBND ngày 01/10/2007
của Chủ tịch Ủy ban nhân dân tỉnh Ninh Thuận)

STT	Họ và tên	Năm sinh	Thánh đường	Cư trú	Nghề nghiệp	Phẩm trật (chức vụ)
1	Cả sư Kiêu Bình	1927	Tuấn Tú	Phước Hải, Ninh Phước	Nông	Chủ tịch
2	Cả sư Tài Đầy	1927	An Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Phó Chủ tịch
3	Imum Châu Diễm	1952	Thành Tín	Phước Hải, Ninh Phước	Nông	Phó Chủ tịch
4	Imum Từ Công Dư	1956	Văn Lâm	Phước Nam, Ninh Phước	Nông	Phó Chủ tịch
5	Cả sư Kiêu Bằng Có	1937	Thành Tín	Phước Hải, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
6	Ông Kiêu Nhợ	1957	Thành Tín	Phước Hải, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
7	Ông Kiêu Thận	1935	Thành Tín	Phước Hải, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
8	Cả sư Nãi Chanh	1920	Văn Lâm	Phước Nam, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
9	Ông Bá Trung Mỹ	1943	Văn Lâm	Phước Nam, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
10	Ông Nãi Thanh Quyết	1970	Văn Lâm	Phước Nam, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
11	Cả sư Ngư Mây	1926	Phú Nhuận	Phước Thuận, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
12	Imum Thập Văn Phi	1969	Phú Nhuận	Phước Thuận, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
13	Ông Thạch Ngọc Quy	1933	Phú Nhuận	Phước Thuận, Ninh Phước	Nông	Ủy viên
14	Imum Thành Ngọc Lạc	1962	Lương Tri	Nhơn Sơn, Ninh Sơn	Nông	Ủy viên
15	Cả sư Câu No	1932	Lương Tri	Nhơn Sơn, Ninh Sơn	Nông	Ủy viên

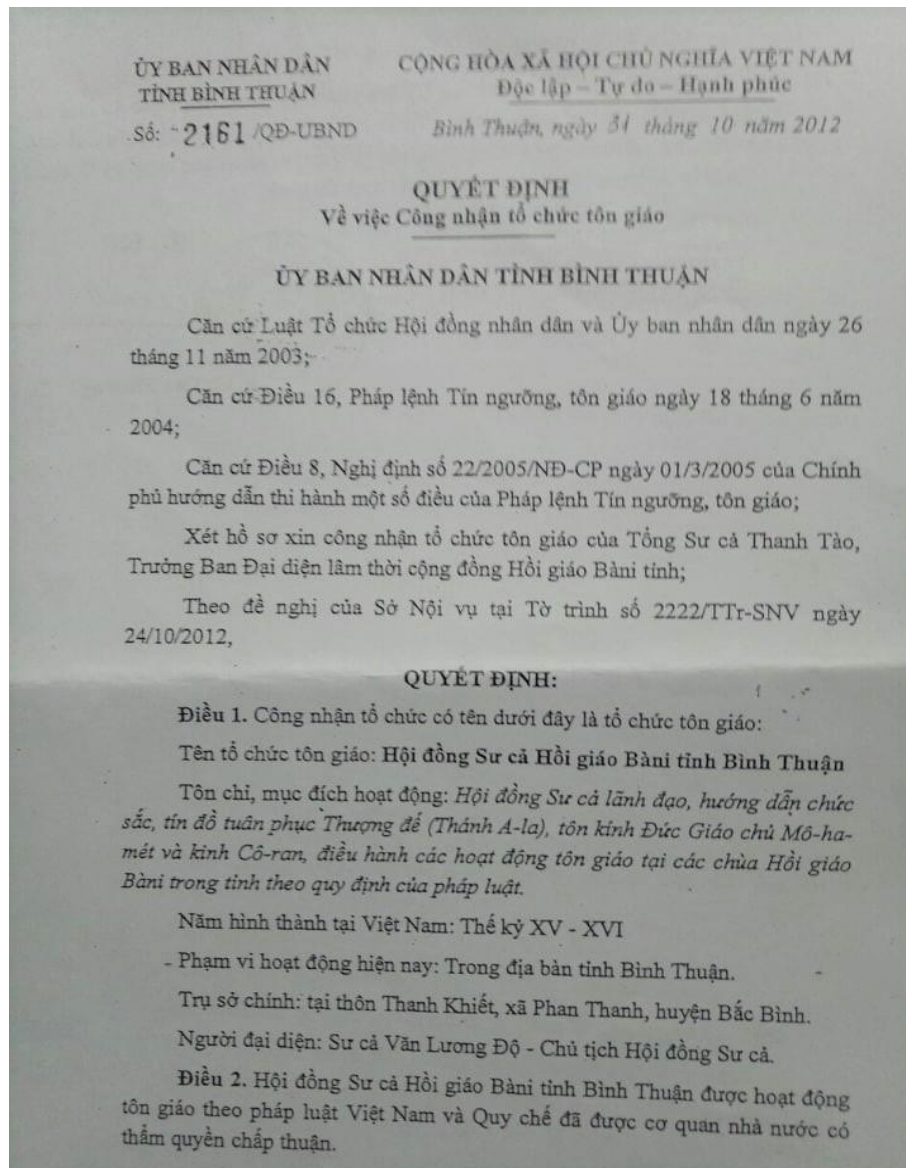
16	Ông Đạo Văn Luân	1942	Lương Tri	Nhon Sơn, Ninh Sơn	Nông	Ủy viên
17	Imum Hứa Thôn	1963	An Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
18	Ông Dương Tấn Châu	1930	An Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
19	Cả sư Dương Kế	1922	Phước Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
20	Imum Thành Lược	1958	Phước Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
21	Ông Đạo Thọ	1930	Phước Nhơn	Xuân Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
22	Imum Kiều Bỉ	1947	Tuấn Tú	An Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên
23	Ông Nguyễn Văn Tâm	1929	Tuấn Tú	An Hải, Ninh Hải	Nông	Ủy viên

PHỤ LỤC B

QUYẾT ĐỊNH UBND TỈNH BÌNH THUẬN

(Quyết định Số: 2161/QĐ-UBND của UBND tỉnh Bình Thuận,
ngày 31 tháng 10 năm 2012 tại Bình Thuận)

Ngày 31 tháng 10 năm 2012 tại Bình Thuận, Ủy Ban Nhân dân tỉnh có quyết định số: 2161/QĐ-UBND về việc Công nhận tổ chức tôn giáo của người Chăm tại Bình Thuận là: Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận.

Điều 3. Quyết định này có hiệu lực thi hành kể từ ngày ký.

Điều 4. Chánh Văn phòng Ủy ban nhân dân tỉnh, Giám đốc Sở Nội vụ, Thủ trưởng các cơ quan thuộc UBND tỉnh, Chủ tịch Ủy ban nhân dân các huyện, thị xã, thành phố trong tỉnh, các tổ chức, cá nhân liên quan và tổ chức tôn giáo có tên tại Điều 1 căn cứ Quyết định thi hành. /.

Nơi nhận:

- Như Điều 4;
- TT. HĐND tỉnh;
- CT, Các PCT.UBND tỉnh;
- TT. UBMTTQ tỉnh;
- Lưu: VT, VXD, Chín (20b).

CHỦ TỊCH

[Handwritten signature]

Lê Tiến Phương

PHỤ LỤC C

ĐƠN KIẾN NGHỊ

(Loại bỏ tôn giáo Hồi giáo Bani)

Ngày 25 tháng 04 năm 2019, đơn kiến nghị được viết tại thôn Phước Nhơn, xã Xuân Hải, huyện Ninh Hải, tỉnh Ninh Thuận gửi Ban Tôn giáo Chính Phủ; UBND tỉnh Ninh Thuận; Sở Nội vụ-Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận về việc yêu cầu thay đổi tên tôn giáo: “Hồi giáo Bani” thành tôn giáo mới lấy tên: “Bani”.

CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
Độc lập - Tự do - Hạnh phúc
-----o0o-----

Thành tín, ngày 25 tháng 04 năm 2019

ĐƠN XIN KIẾN NGHỊ
V/v: Thay đổi tên gọi Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận
thành Tôn giáo Bani tỉnh Ninh Thuận

Kính gửi:

- Bộ Nội vụ
- Ban Tôn giáo Chính phủ
- UBND tỉnh Ninh Thuận
- Sở Nội vụ tỉnh Ninh Thuận
- Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận

Chúng tôi đồng ký tên dưới đây là các tín đồ Bani thuộc 7 thôn Chăm Bani tỉnh Ninh Thuận. Xin kính trình đơn này kiến nghị lên quý cấp chính quyền về tên gọi tôn giáo của người Chăm Bani ở tỉnh Ninh Thuận như sau:

1. Tên gọi chính thức tôn giáo của người Chăm Bani là tôn giáo **BANI**.
2. Tên tôn giáo ghi trong thẻ căn cước công dân của người Chăm Bani tỉnh Ninh Thuận là **BANI**.

Lý do 1:

Trong Báo cáo Tổng kết hoạt động nhiệm kỳ II (2011 - 2016) và Phương hướng, Nhiệm vụ nhiệm kỳ III (2016 - 2021) của Hội đồng Sư cả đã được thông qua Đại hội vào tháng 12 năm 2016 tại mục D ở trang 19 có ghi: “Kiến nghị Ban tôn giáo Chính phủ cho phép thay đổi tên *Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận* thành *Hội đồng Sư cả Bani tỉnh Ninh Thuận*”.

Lý do 2:

“Hồi giáo” là tôn giáo độc thần. Tên gọi “Hồi giáo” là tên gọi tôn giáo của dân tộc Hồi hột ở Trung Quốc (Tôn giáo của người Hồi). Về niềm tin tôn giáo, tín đồ

của Hồi giáo chỉ tin vào một Đấng Allah (Thượng đế) là duy nhất và không tin bất kỳ vào vị thần nào khác ngoài Thượng đế. Về thực hành nghi lễ, họ không thực hiện các lễ nghi cúng bái các vị thần như tôn giáo Bàni mà chỉ thực hiện lễ cầu nguyện thượng đế một ngày 5 lần. Vì vậy, Hồi giáo không phải là tôn giáo của tín đồ người Chăm Bàni.

Lý do 3:

Tôn giáo Bàni là tôn giáo đa thần do chính ông bà tổ tiên chúng tôi sáng lập nên dựa trên nền tảng của tín ngưỡng dân gian và văn hóa bản địa. Tên gọi Bàni là tên gọi chính thức của tôn giáo người Chăm Bàni do ông bà tổ tiên của chúng tôi đã sử dụng từ xa xưa cho tới bây giờ. Về niềm tin tôn giáo, ngoài niềm tin về thượng đế (Po Awluah), tín đồ tôn giáo Bàni còn tin vào các vị thần. Về thực hành nghi lễ, tín đồ của tôn giáo Bàni thực hiện nhiều lễ nghi cúng bái các vị thần và ông bà tổ tiên như Rija Nagar, Rija Praong, Rija Harei, Rija Giyap, Mbang Muk Kei, v...v... Vì vậy, tôn giáo Bàni không phải là Hồi giáo.

Căn cứ vào những lý do nêu trên, việc gán ghép hai tên gọi của hai tôn giáo khác nhau thành một tên gọi của một tôn giáo như tên gọi "Hồi giáo Bàni" là không có cơ sở và không phù hợp với tôn giáo Bàni.

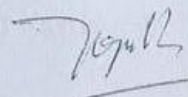
Chúng tôi đề nghị không gán ghép tên "Hồi giáo" chung với tên Bàni.

Kính mong Bộ Nội vụ, Ban Tôn giáo Chính phủ, UBND tỉnh, Sở Nội vụ, Ban Tôn giáo xem xét và chấp thuận tên gọi chính thức tôn giáo của người Chăm Bàni ở tỉnh Ninh Thuận là tôn giáo BANI và ghi trong thẻ căn cước công dân của chúng tôi là tôn giáo BANI.

Xin chân thành cảm ơn quý cấp./.

Thanh Phan
(Thôn Phước Nhơn)

Đồng ký tên,
Thanh Thi Thanh Nguyên
(Thôn An Nhơn)

Nguyễn Tài Bi
(Thôn An Nhơn)

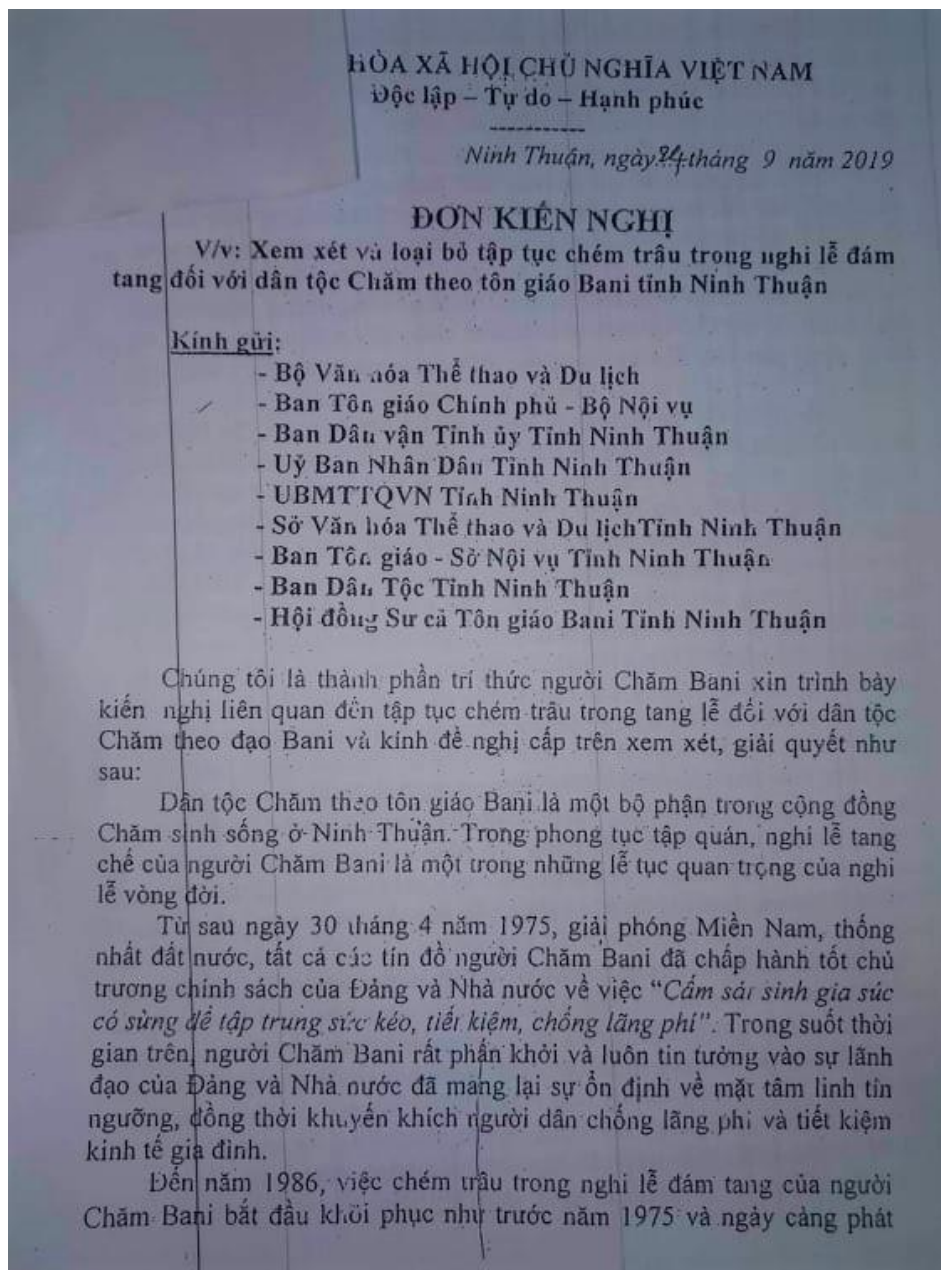
Đào Minh Yếu Nhi
(Thôn An Nhơn)

Hòa Đình often

PHỤ LỤC D

ĐƠN KIẾN NGHỊ

(Bỏ tục chém trâu trong nghi lễ đám tang Chăm Hồi giáo Bani)

triển lan rộng trong các thôn làng của người Chăm-Bani như là một tập tục không thể thiếu trong nghi lễ đám tang của người Chăm-Bani. Ngày nay, tập tục chém trâu này trở thành gánh nặng về kinh tế cho gia đình của người Chăm-Bani ở tỉnh Ninh Thuận.

Vì vậy, từ 2006 đến nay, Hội Đồng Sư Cả của tôn giáo Bani tỉnh Ninh Thuận đã ban hành qui ước nói rõ: "*Việc chém trâu không phải là một nghi thức bắt buộc trong nghi lễ đám tang*". Theo đúng luật tục của tôn giáo Bani chỉ cần *hai con gà* là đủ để thực hiện nghi lễ đám tang, còn việc chém trâu là do cá nhân hay gia đình tự thực hiện để tiết đãi mà thôi. Nhiều nhân sĩ trí thức của tín đồ Bani cũng không ủng hộ việc này, thậm chí một số trí thức phải viết di chúc để lại cho con cái và họ hàng dòng tộc yêu cầu không chém trâu trong nghi lễ đám tang của mình.

Năm 2015, Cơ quan quản lý Nhà nước về văn hóa có văn bản chỉ đạo về lễ hội tại Thông tư số 15/2015 / TT-BVHTTDL ngày 22/12/2015, trong đó có đề cập, quy chế hoạt động văn hóa không tổ chức các lễ hội có nội dung: "*kích động bạo lực, truyền bá hành vi tội ác, bao gồm các hoạt động trái với truyền thống yêu hòa bình và nhân ái của dân tộc Việt Nam như mô tả cảnh đâm chém, đâm đá, đánh đập tàn bạo ...*". Để chấp hành chủ trương trên, cấp chính quyền các tỉnh Tây Nguyên có lễ hội đâm trâu (dân tộc K'Ho, BaNa, HMông ...) đều có văn bản chỉ đạo cụ thể. Số 29/2016/QĐ-UBND Tỉnh ĐakLak ngày 11/7/2016 và UBND Tỉnh Lâm Đồng ngày 8/11/2016 chỉ đạo không tổ chức nghi thức đâm trâu trong các lễ hội truyền thống của địa phương và đều được loại bỏ vào năm 2016.

Như vừa nêu trên có thể thấy rằng, cơ quan quản lý văn hóa và tôn giáo chưa kịp thời phản ánh, tham mưu tích cực cho chính quyền địa phương những nghi lễ, lễ hội không còn phù hợp trong giai đoạn hiện nay. Đặc biệt, việc chém trâu đãi khách của người Chăm-Bani nói riêng là việc làm mang tính gia đình, cá nhân vẫn còn tồn tại, duy trì, chưa bãi bỏ.

Nhất là trong tình hình hiện nay, do không còn đồng cỏ để chăn trâu như trước đây nên dân làng không còn ai nuôi trâu, con trâu ngày càng khan hiếm, giá củ ngày càng tăng cao. Mỗi khi có người thân qua đời, gia đình phải tích góp từ 40 triệu đến 60 triệu mới đủ số tiền để mua một đôi con trâu. Trong trường hợp người thân chết đột xuất hoặc do bị đột quy, gia đình phải chạy vay nóng để tìm mua cho được một đôi con trâu chỉ trong vòng một ngày để kịp thời tiến hành đám tang. Do đó,

thường bị thương lái ép giá có khi lên đến 60 triệu một đôi. Vì vậy, tập tục chém trâu không chỉ để lại những thiệt hại về kinh tế gia đình mà còn tác hại đến vệ sinh môi trường và xã hội.

- Thiệt hại về mặt kinh tế:

Thu nhập kinh tế gia đình của cộng đồng người Chăm Bani đa phần là rất thấp. Hộ cận nghèo và nghèo chiếm tỉ lệ cao, dân trí thấp. Vì vậy, thường phải đi vay nóng, bán ruộng hay rẫy hoặc mang con đi ở đợ để lo cho đám tang.

Diễn hình một số trường hợp rất đau thương như chị Dũng ở thôn An Nhơn, xã Xuân Hải vì lo đám tang cho chồng có chém trâu đã bán 3 ha đất màu và giá trị hiện nay gấp 200 lần so với thời điểm bán.

Trường hợp thứ hai, lại càng đau xót hơn của chị Hà ở thôn Phước Nhơn xã Xuân Hải nhà rất nghèo cả hai vợ chồng đều qua đời do bệnh ung thư, tang ma được tổ chức chém trâu nhờ người thân và dân làng chia sẻ, để lại 3 đứa con còn nhỏ dại.

Trường hợp thứ ba, của ông Cục ở thôn Phú Nhuận xã Phước Thuận hai vợ chồng là cán bộ công chức lo đám tang có chém trâu cho cha mẹ vợ và cha mẹ ruột mà phải đi vay nóng vay đúng, đến nay tuổi đã về hưu cũng chưa trả hết nợ.

Một đám tang bình thường, chi phí khoảng 40 đến 50 triệu đồng, nhưng đám tang có chém trâu chi phí sẽ tăng gấp đôi (02 con trâu có giá từ 40 đến 60 triệu đồng)

Một năm có khoảng 150 người quá cố trong 7 thôn Bani, thì chi phí cho đám tang có chém trâu từ 15 đến 18 tỷ đồng, một số tiền quá lớn so với nguồn thu của cộng đồng người Chăm Bà Ni.

- Tác hại về vệ sinh môi trường:

Thông thường trước và sau khi chém trâu, dân làng tập trung rất đông giúp đỡ tang gia để bắt con trâu, chém trâu, xẻ thịt và nấu nướng, cho nên tang gia phải thết đãi ăn uống trong suốt thời gian tiến hành nghi lễ đám tang. Việc nấu nướng thết đãi khách dân làng lại kéo dài (2 ngày), cống rãnh thoát nước không có, nước tẩy rửa lan tràn trong làng, không đảm bảo về vệ sinh môi trường, mùi hôi thối bốc lên và có khả năng nhiễm khuẩn, dịch bệnh xảy ra bất cứ lúc nào, làm ảnh hưởng xấu đến nếp sống văn minh của làng văn hóa và phong trào xây dựng nông thôn mới.

- Ảnh hưởng đến cộng đồng xã hội :

Lễ tang có chém trâu phần đông lực lượng lao động tham gia, nên công việc của mọi gia đình trong khu dân cư đều đình trệ như

nông nghiệp đồng áng... ,thiệt hại về công lao động, làm ảnh hưởng đến sinh hoạt đời sống cộng đồng xã hội .

Kính thưa lãnh đạo,

Tập tục chém trâu đái khách trong đám tang của người Chăm Bani còn tồn tại như chúng tôi đã trình bày, không mang một ý nghĩa gì quan trọng trong nghi lễ đám tang, ngoài việc ganh đua nhau tổ chức ăn uống linh đình và tốn kém, chỉ vì sỹ diện. Trong khi đó, để lại hậu quả đau lòng không biết bao giờ trả hết nợ, đưa đẩy gia đình vào con đường túng quẫn, nợ nần, nghèo đói.

Trước thực trạng trên, chúng tôi kính đề nghị lãnh đạo quý cấp và Hội đồng Sư cả Bani tỉnh Ninh Thuận quan tâm, giải quyết yêu cầu như sau:

1. Đối với chính quyền địa phương, vận động tuyên truyền cho người dân hiểu biết việc chém trâu gây ảnh hưởng đến vệ sinh môi trường có khả năng nhiễm khuẩn, dịch bệnh xảy ra bất cứ lúc nào,thiệt hại về kinh tế , làm ảnh hưởng xấu đến nếp sống văn minh của làng văn hóa và phong trào xây dựng nông thôn mới. Đặc biệt là không còn phù hợp trong giai đoạn hiện nay, nên cần được loại bỏ và cấm chém trâu dưới mọi hình thức.

2. Đối với Hội đồng Sư cả Bani tỉnh Ninh Thuận, cần phải trình bày rõ trong qui ước, việc chém trâu là không cần thiết và giải thích để tín đồ an tâm về mặt tâm lý là không có chém trâu, tang lễ vẫn thực hiện đầy đủ các lễ nghi theo phong tục đối với người quá cố.

Đề cộng đồng người Chăm Bani có một cuộc sống ổn định, xóa đói giảm nghèo,thoát nghèo bền vững, từng bước nâng cao dân trí ,văn hóa văn minh theo chủ trương đường lối của Đảng, Nhà Nước và yêu cầu của xã hội hiện đại .

Kính mong sự quan tâm và giải quyết của quý cấp.

Chân thành cảm ơn.

Kính đơn,

Thành phần trí thức người Chăm Bani Ninh Thuận

Đồng ký tên

Thành phần trị sự người Chăm Bani Ninh Thuận

Đồng ký tên

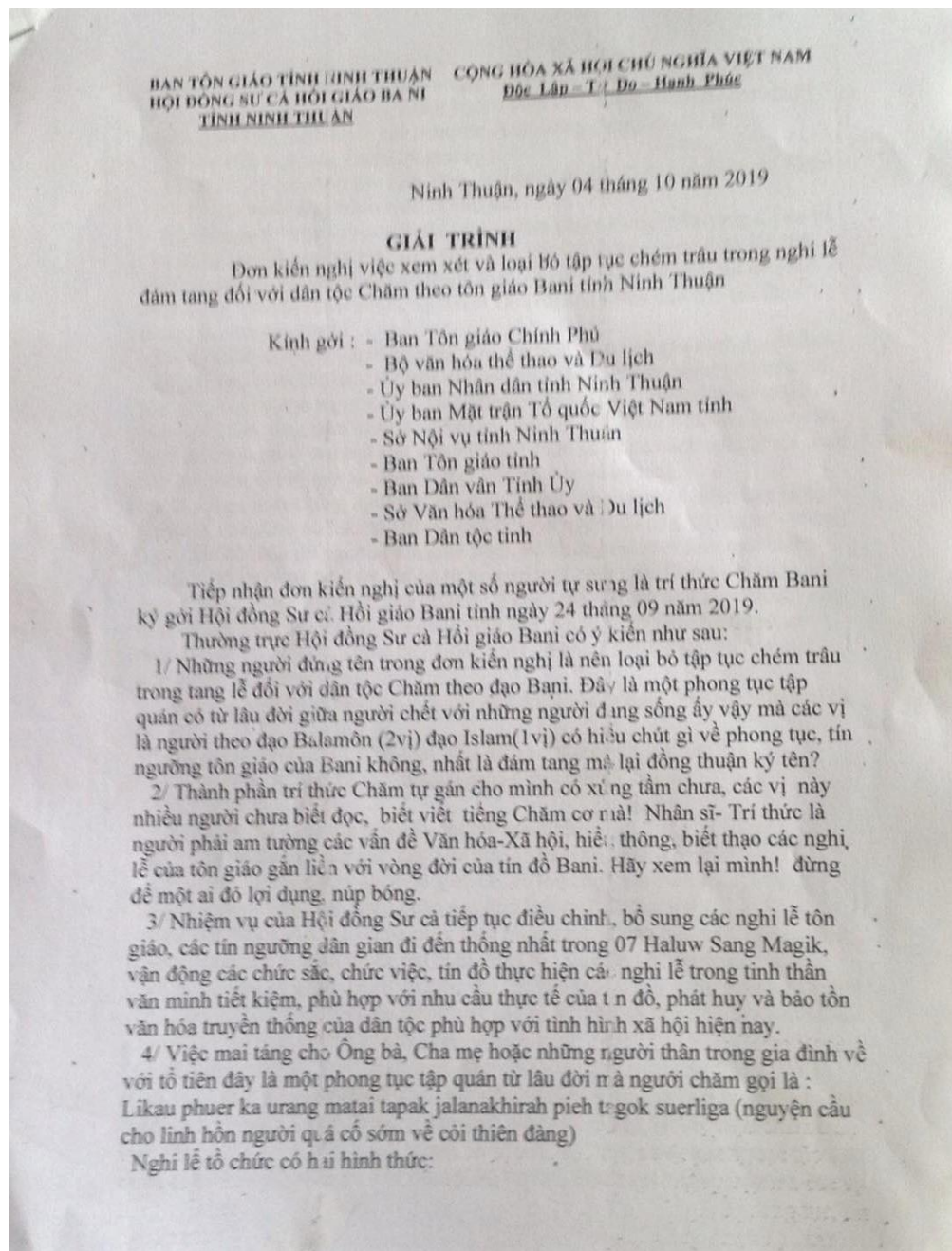
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Thành Thuận</u> Cộng Hòa Xã Hội Chủ Nghĩa Việt Nam	<u>Maun</u> Maun
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Bùi Thanh Nữ</u> Bùi Thanh Nữ
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Kiều Ngọc Phi</u> Kiều Ngọc Phi
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Bao Ngọc Hợp</u> Bao Ngọc Hợp
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Đỗ Chấn</u> Đỗ Chấn
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Đào Thanh Chấn</u> Đào Thanh Chấn
<u>Nguyễn Văn Hồ</u> Hương Mười Hai	<u>Nguyễn Văn Hùng</u> Nguyễn Văn Hùng	<u>Châu Thị An</u> Châu Thị An

PHỤ LỤC E

ĐƠN GIẢI TRÌNH

(của Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận)

Giải trình đơn kiến nghị về việc loại bỏ tập tục chém trâu trong nghi lễ đám tang đối với dân tộc Chăm Bani ở tỉnh Ninh Thuận, Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận đã có cuộc họp và chính thức có đơn giải trình viết ngày 04 tháng 10 năm 2019 gửi Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận.

khiên và đào hố, cụ ông cụ bà, các mẹ các chị như bù nhìn thương tiếc theo sau "Rak" đến thổ mộ, sau khi xong thủ tục chôn cất bà còn phải dành bỏ được mảnh đất nghĩa tình, miệng thì thầm khấn nguyện cho người quá cố thanh thân về với tổ tiên ông bà, phù hộ cho những người còn sống được bình an.

Đây có phải là tính nhân văn của cộng đồng Chăm? Vui đồng hưởng, buồn cùng chia, chắc ít dân tộc nào có được! tại sao các vị trí thức lại cho là nhiều lao động tham gia, nên công việc của mọi gia đình bị đình trệ như nông nghiệp đồng áng, thiệt hại về lao động, ảnh hưởng đến sinh hoạt đời sống cộng đồng xã hội. có phải Chăm không?

-Tác hại về vệ sinh môi trường:

Đúng như các vị đã dẫn giải có phần nào ảnh hưởng đến môi trường cộng đồng bởi hầu hết nông thôn nhà chật, dân đông, đường làng hẹp, bà con dường như có sự cảm thông, chia sẻ chứ không thờ ơ vô cảm như các vị nghĩ đâu, gia chủ tự khắc biết dọn dẹp, đốt sạch rác thải có gì to tác lắm mà làm ảnh hưởng đến nếp sống văn minh của làng văn hóa và phong trào xây dựng nông thôn mới, nói hơi quá không.

Trong đám tang cúng Padhi Kabaw bà con đến giúp rất đông, người một việc, mang đậm tính tình làng nghĩa xóm, Anh em, thân tộc có sự liên kết dây mơ rễ má chứ không phải vì chén thịt trâu, Bát canh môn ! mà họ đến "một bữa ăn đây mấy ngày ăn đâu" thế mới là Chăm!

Một số liệu các vị đưa ra nhằm minh chứng cho đám tang có giết trâu là một tổn kém, lãng phí một năm mất đi từ 15 đến 18 tỷ, một số tiền quá lớn so với thu nhập của người Chăm tương ứng với 150 người chết/năm /7 thôn Bani thế thì 03 thôn lớn, đông dân như Thành Tín-Văn Lâm-Phước Nhơn bình quân 25 người mất, tổng 75 người, còn 04 thôn nhỏ, dân số ít hơn như Phú Nhuận-Lương Tri-An Nhơn-Tuần Tú một năm số chết phải là 19 người ông 76 người. Một con số không thực làm nhiều người nghe rất bất bình và phẫn nộ vì nghĩ bữa viết bậy, Các vị có hình dung với con số này 150 người tỷ lệ số sinh thấp nhiều so số tử trong một năm của cộng đồng dân tộc Chăm Bani? thử hỏi 20 đến 30 năm sau Chăm Bani sẽ ra sao? Xin đừng tùy tiện làm ảnh hưởng đến một cộng đồng Chăm Bani.

-Thiệt hại về mặt Kinh tế:

Dân tộc nào lại không tốn kém trong tang, hôn, lễ, tế có riêng Chăm đâu? nhưng phải tự liệu chứ ! Pô PI vẫn vạch trước con đường mở trong tang chế tùy gia cảnh của từng người như tổ chức mai táng Rao Ja eng một buổi cũng xong, gia đình khá giả hơn tổ chức mai táng hình thức Padhi cũng được.

Đáng thương cho 02 trường hợp ở thôn An Nhơn -Phước Nhơn gia đình nghèo lại mang bệnh hiểm sao lại phải cúng từng Trâu 1! bà con thân tộc, chính quyền, ban ngành sao không giúp lời đề nghị Hội đồng Bôn đạo haluw sở tại cúng từng bằng cá hoặc gà cũng được mà, có gì khuất tất không?

Trường hợp ông Cục ở thôn Phú Nhuận hai vợ chồng là cán bộ công chức lo đám tang có giết trâu cho cha mẹ vợ và cha mẹ ruột mà phải đi vay nóng, vay đứng, đến nay tuổi đã về hưu cũng chưa trả hết nợ.

1/ Hình thức mai táng Rao jaleng

Sau khi đưa người quá cố đến an nghỉ nơi thổ mộ của tộc Mẹ, gia đình tổ chức lễ tục gọn nhẹ một buổi, trong khuôn viên nhà, vật lễ chính 02 con gà, 01 mâm mận và 01 mâm ngọt, các chức sắc Acar trong làng làm chủ lễ.

2/ Hình thức mai táng Padhi (đám tưng)

- Thời gian tổ chức 03 ngày, trong khuôn viên gia đình, các chức sắc Acar chủ lễ, các bước thực hành nghi lễ như sau :

- Thi thể người "mất" được tẩy rửa sạch sẽ đưa vào Kajang (Nhà tang lễ) do bà con trong làng chung tay phụ giúp dựng lên, khi các Acar xướng kinh lần thứ nhất cầu mong cho người quá cố thanh thân về với ông bà, tổ tiên sau đó gia đình mang mâm lễ (1nải chuối, 1gối trà) xin Hội đồng Bôn đạo cho gia đình được tổ chức đám Padhi .

Đám Padhi có các lễ vật dâng cúng: Gà, Cá hoặc trâu (tùy gia đình quyết định)

Đây là tâm nguyện của con cháu, anh em thân tộc dành cho người đã mất với tấm lòng thành kính tùy gia cảnh của từng gia đình, không một ai được quyền buộc tang chủ cũng theo hình thức nào cả. Sau khi Hội đồng Bôn đạo Haluw sở tại chấp thuận theo yêu cầu của gia đình, các chức sắc thực hành nghi lễ rồi cùng dân làng đưa người quá cố về với Ghur của tộc Mẹ để an táng.

Hội đồng Sư cả khăng định một lần nữa: lễ vật dâng cúng cá hoặc trâu là do gia đình, con cháu và thân tộc tự nguyện đối với người đã mất, đây là một phong tục từ lâu đời của tín ngưỡng tôn giáo Bani, nó không thể một sớm một chiều cần loại bỏ và cấm chém trâu cúng tưng dưới mọi hình thức theo kiến nghị của "thành phần trí thức người Chăm Bani" là chưa thể, cần có một lộ trình dài như tổ chức hội thảo, lấy ý kiến Hội đồng Bôn đạo, Nhân sĩ, trí thức ban ngành đoàn thể và tín đồ các haluw, nếu thống nhất thì chỉnh sửa bổ sung trong quy ước và thông báo ban hành thực hiện.

Trong quy ước thực hành nghi lễ của Hội đồng Sư cả Bani tỉnh Ninh Thuận có ghi:

+ Lễ vật chính để thực hiện nghi lễ Adat Padhi theo phong tục:

- Manuk "gà" (2 drei manuk raop-1drei manuk tampur)

- Drep khan ao

+ Vật thiết đãi dân làng trong Padhi tùy gia đình

- Trong trường hợp gia đình khá giả, có thể chọn lựa ikan (cá)

- Trong trường hợp gia đình giàu có, có thể chọn lựa thiết đãi dân làng

Sa drei kabaw (một con trâu) hoặc dua drei kabaw (hai con trâu)

có thể nói "Việc giết trâu cúng tưng theo phong tục không bắt buộc trong nghi lễ đám tang" mà hoàn toàn do gia đình, thân tộc nguyện với người đã mất.

Vì muốn bảo vệ quan điểm "loại bỏ tập tục giết trâu trong nghi lễ đám tang đối với người Chăm theo tôn giáo Bani" mà các vị trí thức đã làm xấu đi những hình ảnh đẹp mang tính nhân văn của cộng đồng Chăm:

- Khi trong làng có người mất, Ban quản lý thôn dừg hệ thống phóng thanh công cộng thông báo rộng rãi cho bà con cùng biết, không ai báo ai dân làng tạm dừng tất cả công việc dù là ngày làm gieo mặc cho giống đã nảy mầm đến cừ hoặc đến chu kỳ thu hoạch cây trồng, họ chung tay giúp nhau người một việc, từ khâu chặt tre, dựng nhà lễ, làm khung đặt thi thể, thanh niên đảm nhận nhiệm vụ

Trong kiến nghị có ghi “ tập tục chém trâu đái khách trong đám tang của người Chăm không mang một ý nghĩa gì quan trọng ngoài việc ganh đua nhau tổ chức ăn uống linh đình, tốn kém, chi vì sỹ diện”.

Ông Cục là một trong những thành phần trí thức người Chăm Bani đang vận động việc loại bỏ tập tục chém trâu trong nghi lễ đám tang của người Chăm theo đạo Bani tỉnh Ninh Thuận, Ngay đám thứ nhất thấy việc chém trâu cúng từng quá tốn kém, không kham nổi so với thu nhập của gia đình, lại không mang một ý nghĩa gì, sao lại phải tiếp tục đến lần thứ tư đẩy gia đình vào con đường túng quẫn nợ nần, đến nay chưa trả hết nợ. Tại sao không tổ chức cúng Padhi bằng Cá đờ tốn kém hơn, có ai buộc đầu chi tấm lòng tự nguyện với người mất thời mà. Chuyển trong nhà mà không tự quyết được, làm sao nói cho cộng đồng Chăm nghe và tin theo được, Có phải vì sỹ diện của gia đình hay tính ganh đua với thiên hạ?

Hội đồng Sư cả nhận thấy các vị dùng từ chém trâu, giết trâu như có hàm ý để tố cáo với chính quyền, các ban ngành rằng Tôn giáo Bani có một tập tục lạc hậu, bạo lực, hành vi chém giết trâu trong đám tang như một tội ác đối với nhân loại –nếu không có ý :ấu chúng ta dùng chính xác từ “ Thik” tức cắt cổ trâu hoặc mổ trâu, Xin dừng quyền rằng đây là một tín ngưỡng tôn giáo có nghi lễ do quý Pô car cùng gia chủ thực hiện.

Kính Thưa Lãnh đạo các cấp

Việc giết trâu cúng ừng trong tang lễ của người Chăm Bani là một phong tục có từ lâu đời, nó không giống lễ hội đâm trâu của Dân tộc Tây nguyên hoặc như một lễ giết mổ cung cấp thịt cho thị trường tiêu dùng. Trước khi tổ chức cắt cổ trâu cúng lễ, tang chủ cùng chức sắc Acar thực hành một nghi lễ khẩn xin thần linh chứng giám, cầu mong cho người mất đón nhận lễ vật từ lòng thành của con cháu dâng cúng, dưới một nghi lễ mang đậm tính tôn giáo Bani. Linh hồn của vật tế lễ dâng lên trời “Pô Lingik” phần máu là sự sống ban về thân đất. Sau đó tất cả như thanh thân tâm hồn, không vương bận trần tục.

Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận tiếp nhận kiến nghị của thành phần trí thức người Chăm Bani tỉnh Ninh thuận, Hội đồng Sư cả sẽ tổ chức lấy ý kiến 07 Hăluw Sang Magik, các ban ngành nhân sỹ trí thức nếu được sự đồng thuận cao thì được chỉnh sửa, bổ sung trong quy ước và ban hành thực hiện.

**T.M HỘI ĐỒNG SƯ CẢ HỘI GIÁO BANI TỈNH
PHÓ CHỦ TỊCH LIÊM THƯ KỸ**

IMÂM ĐẠO VĂN THỊ

PHỤ LỤC F

SÁCH TRỰC TUYẾN - ONLINE

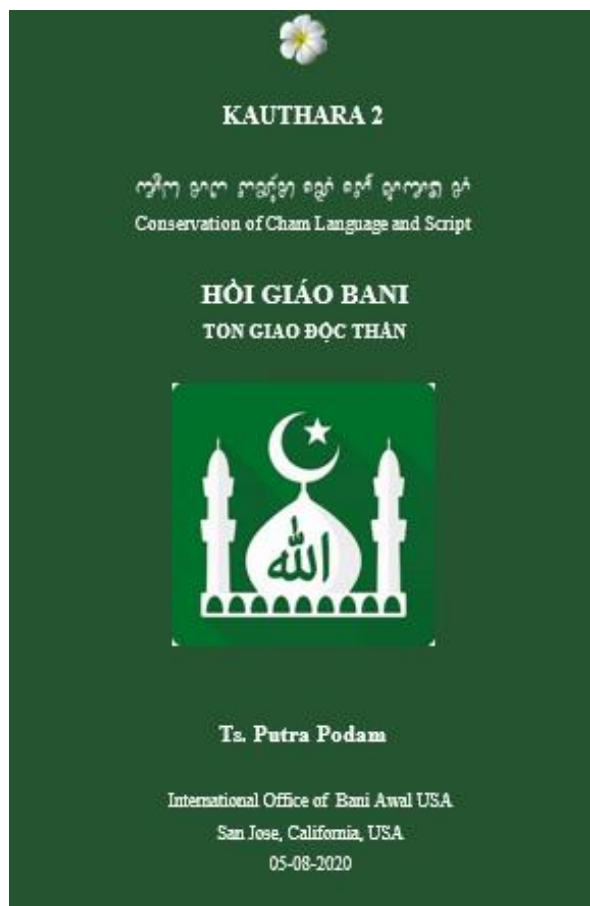
(Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thân)

Tháng 08 năm 2020, tác giả Putra Podam có xuất bản sách tựa đề: “Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thân”, kính tặng cộng đồng Chăm và giáo sĩ Acar, Imam, Po Gru cũng như giới chức tham khảo phục vụ Hội thảo ngày 13 tháng 11 năm 2020 của Ban Tôn giáo Chính Phủ tổ chức tại Phan Thiết – Bình Thuận. (Tham khảo sách online: “Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thân” của tác giả Putra Podam).

Đường dẫn tham khảo (Link):

Hồi giáo Bani – tôn giáo độc thân, đăng online ngày 3 tháng 10 năm 2020.

<https://kauthara.org/article/249>

PHỤ LỤC G

BIÊN BẢN CUỘC HỌP

(Lấy ý kiến của “Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”)

Ngày 05 tháng 7 năm 2019, Ban Thường trực Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Ninh Thuận họp lấy ý kiến về tên gọi tôn giáo. Kết quả 7/7 thành viên thống nhất giữ tên tổ chức: “Hội đồng Sư cả Hồi giáo bani” là tổ chức tôn giáo “Hồi giáo Bani” của người Chăm đã có mặt tại Việt Nam từ khoảng thế kỷ thứ 9.

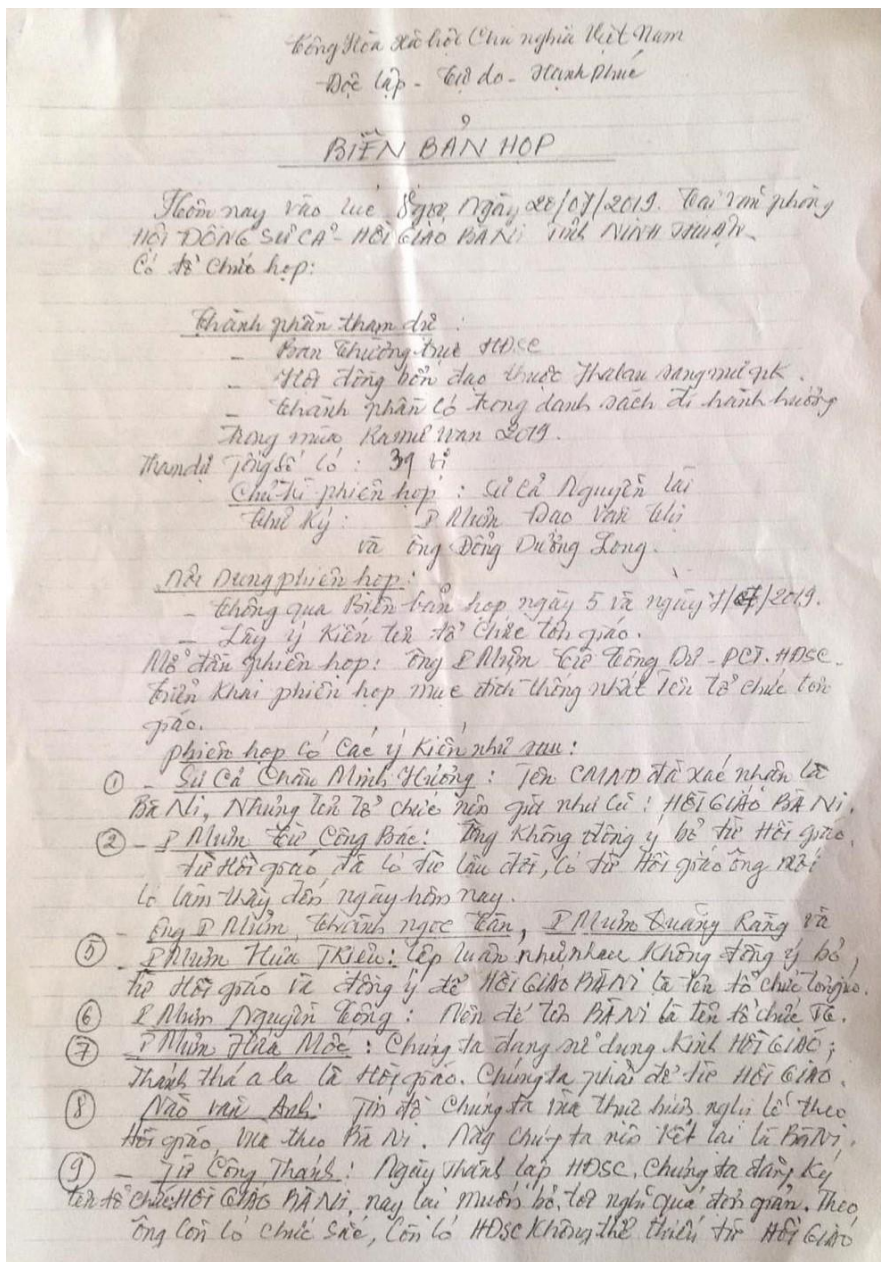
Biên bản được tổng hợp chung trong biên bản ngày 20 tháng 7 năm 2019 (Đính kèm Phụ lục H)

PHỤ LỤC H

BIÊN BẢN CUỘC HỌP

(Lấy ý kiến tên gọi tổ chức “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”)

Ngày 20 tháng 7 năm 2019, Ban thường trực Hội đồng Sư cả tỉnh Ninh Thuận tiếp tục chủ trì cuộc họp lấy ý kiến về tên gọi tổ chức: “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”. Ban thường trực mời họp đủ thành phần gồm 27 thành viên ban chấp hành. Kết quả cuộc họp lấy tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani” với 14 số phiếu đồng thuận, và 13 số phiếu chống.

(10) Thành Thị Trưng: Bà lập luận dựa theo lịch sử, tổ tiên
 là máy in thời Sơ Hùng không có thuận lợi cho tôi đứng ra
 nói về Hội Đền Sùng - Đền.

(11) Thành Thị Trưng: Trưng nhất nhất từ phụng,
 (12) Thành Thị Trưng: Trưng nhất nhất từ phụng

- phụ chi còn thế là chức: Hội Đền Bà Nà.
- Bà Trưng từ phụng Đền nghi 10000 xấp mà 28' trở qua 2000.
 - phần hợp có Trưng nhất nhất từ phụng về tập 18' chức tổ tiên.
 - Số phần phát ra : 27 phần.
 - Số phần thu vào : 27 phần.
 - Số phần lấy từ Hội Đền Bà Nà : 14.
 - Số phần Bà Nà : 13

Kính báo kết thúc vào lúc 19h30 cùng ngày, đã đọc mọi
 người cùng nghe.

Sứ của Chấm n. l. l. Hoàng
 Lưu

Chánh Nguyễn Đạo Văn Bền
 (củi)

Nguyễn Văn Bền
 Hồ Lê Ngọc Hưng

Nguyễn Văn Bền
 Nguyễn Văn Bền

Nguyễn Văn Bền
 Nguyễn Văn Bền

Nguyễn Văn Bền
 Nguyễn Văn Bền

Nguyễn Văn Bền
 Nguyễn Văn Bền

Nguyễn Văn Bền
 Nguyễn Văn Bền

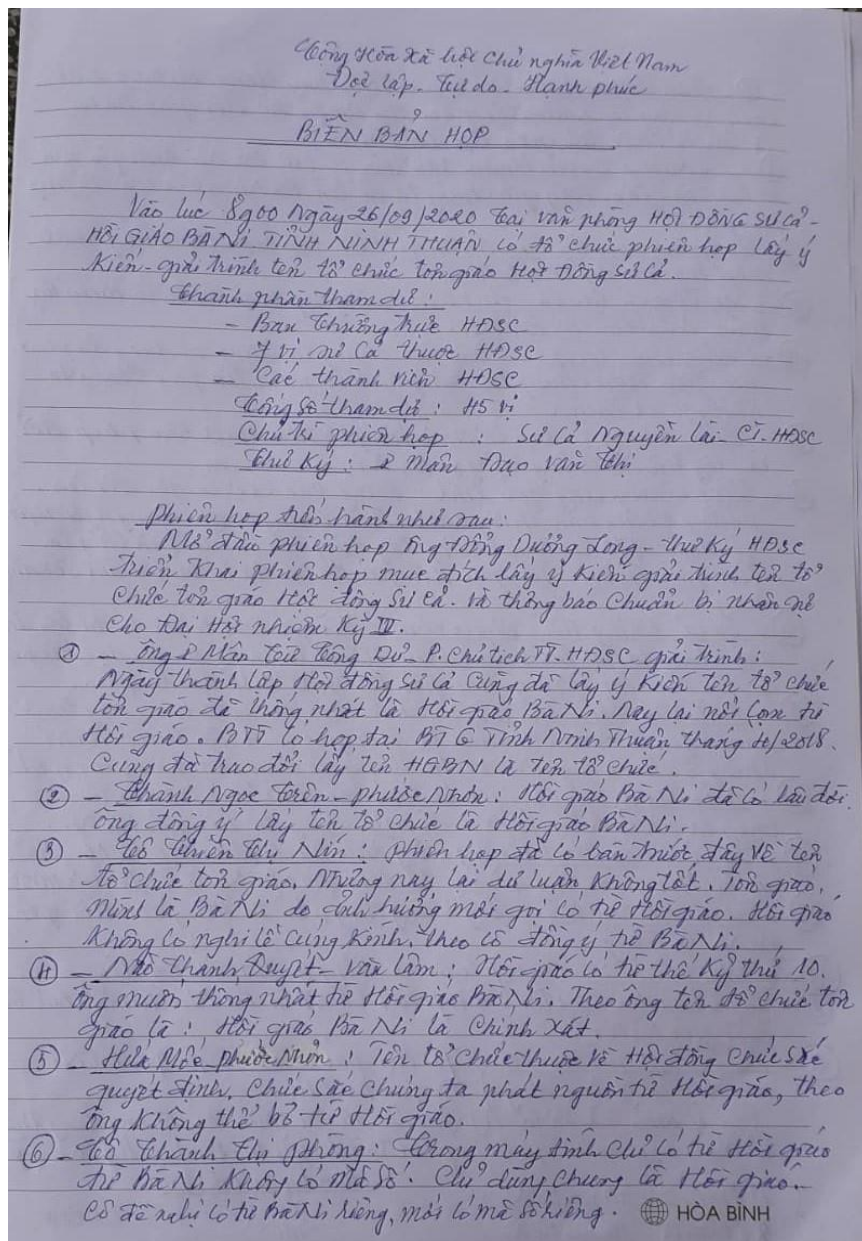
HÒA BÌNH

PHỤ LỤC I

BIÊN BẢN CUỘC HỌP

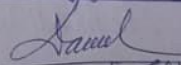
(Lấy ý kiến quy mô rộng tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận”)

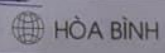
Ngày 26 tháng 9 năm 2020, Ban Thường trực Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận tiếp tục tổ chức cuộc họp lấy ý kiến trên quy mô rộng hơn gồm: Ban Thường trực Hội đồng Sư cả; 07 vị Sư cả chủ trì 07 thánh đường; Hội đồng Bổn đạo thuộc 07 thánh đường; Các thành viên Hội đồng Sư cả mở rộng. Tổng số có 45 vị tham gia họp. Kết quả thu nhận được: 13 ý kiến đồng thuận tôn giáo “Hội giáo Bani”, và 08 ý kiến phản đối “Hội giáo Bani”.

- 7 - Nào Thanh An - Văn Lâm: Hiện nay đang sử dụng kinh Cựu Ước và Kinh Hồi giáo. Ông muốn từ Hồi giáo Bani là tên tổ chức tôn giáo Hồi giáo Sứ Giả.
- 8 - Khuyến Thành Huyền Văn Lâm: Từ Bani không là mà là tôn giáo. Bây giờ chúng ta để tên Bani là là mà từ hồi tôn giáo.
- 9 - Le Chonh Kun Thi Cue An Khop: Tên lập luận và thống nhất như ông Trường Thành Huyền.
- 10 - Đào Thanh Chiếu An Khop: Ông lập luận như là Thiên Thần Nis. Nếu là tên Bani.
- 11 - Dương Văn An: Chức Sứ chúng ta đang sử dụng của phước Hồi giáo. Nếu chúng ta dùng từ Hồi giáo, tôn giáo chúng ta không phát triển.
- 12 - Kiên Trung: Tên tổ chức tôn giáo như nước cho nhập đời và lấy tên, theo ông đồng ý Bani.
- 13 - Đông Dương Long An: Bảng báo cáo lo ghi đời tạo, nhưng không bán thống nhất, nếu không lo ghi trong nguỵ quyết. Từ năm 1970 các thành hương lấy đồng đều lo ghi trên đời là Hồi giáo Bani. Tôn giáo Hồi giáo Bani đã là hình thành Jonan nay.
- 14 - Sứ Giả Dương Thu - Phước Nhơn: Hồi giáo Bani đã là từ lâu đời nay chúng ta lại đang dần nhau, là tốt là là xin vào đạo Hồi giáo Bani. Ông đồng ý Hồi giáo Bani là tên tổ chức tôn giáo.
- 15 - Nào Văn Sứ Văn Lâm: Chức Sứ chúng ta hiện nay thuộc hàng ngũ là thành thuật là Hồi giáo là yếu tố. Lòng Bani không, theo ông nếu bỏ từ Hồi giáo chúng ta không làm ý nghĩa.
- 16 - Nào Văn Quyết: Tên là bản mà chức Sứ, tạo xin thuộc chúng ta phải biết, ông xin đề nghị dùng từ Hồi giáo Bani.
- 17 - Sứ Giả Châu Minh Hoàng: Ông như là TS phân vào 206 phân từ từ Hồi giáo. Ông đồng ý từ Hồi giáo Bani là tên tổ chức HOS.
- 18 - Sứ Giả Đào Văn Phú: Ông không đồng ý bỏ từ Hồi giáo. Hồi giáo Bani là đúng.
- 19 - Ông Đào Văn Cứ: Ông lập luận và đồng ý Hồi giáo Bani.
- 20 - Ông Phạm Văn Công Dữ: Thời phát CHNP là Bani, tên tổ chức là Hồi giáo Bani.
- 21 - Sứ Giả Nguyễn Văn Lợi: Từ Hồi giáo Bani và Tôn giáo Bani nếu chọn một, ông đồng ý tôn giáo Bani.
Sau ý kiến của Sứ Giả Nguyễn Văn Lợi, nhiều chức Sứ không đồng tình, bỏ phiếu hợp ra về, phiếu hợp bắt thành giấy tán vào lúc 10 giờ sáng.

13 ý kiến là: Hồi giáo Bani.
8 ý kiến là: Tôn giáo Bani.

Thủ Ký ghi biên bản

 LAM VĂN TIÊU

PHỤ LỤC J

CÔNG VĂN BAN TÔN GIÁO CHÍNH PHỦ

(Tổ chức hội thảo về một số nội dung liên quan đến Hội giáo Bani)

Ngày 05 tháng 11 năm 2020, tại Hà Nội, Ban Tôn giáo Chính phủ có công văn số: 918/TGCP-TNTGK, về việc tổ chức hội thảo về một số nội dung liên quan đến Hội giáo Bani, gửi Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận và tỉnh Bình Thuận.

BỘ NỘI VỤ
BAN TÔN GIÁO CHÍNH PHỦ

Số: 918 /TGCP-TNTGK

V/v tổ chức hội thảo về một số nội dung liên quan đến Hội giáo Bani

CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
Độc lập - Tự do - Hạnh phúc

Hà Nội, ngày 05 tháng 11 năm 2020

Kính gửi:

- Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận;
- Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận.

Đề thống nhất về hoạt động tôn giáo và công tác quản lý nhà nước đối với Hội giáo Bani, Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức hội thảo trao đổi, lấy ý kiến của chức sắc, chức việc Hội giáo Bani hai tỉnh: Ninh Thuận, Bình Thuận và một số cơ quan liên quan về một số nội dung.

1. Chủ trì hội thảo: Lãnh đạo Ban Tôn giáo Chính phủ.
2. Thành phần tham dự:
 - Ban Tôn giáo Chính phủ; một số cơ quan liên quan của tỉnh Ninh Thuận và tỉnh Bình Thuận;
 - Chức sắc, chức việc Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận và tỉnh Bình Thuận.
3. Thời gian hội thảo: dự kiến ngày 13/11/2020.
4. Địa điểm hội thảo: tại tỉnh Bình Thuận.

Ban Tôn giáo Chính phủ đề nghị Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Ninh Thuận và Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận chuẩn bị nội dung báo cáo (theo đề cương gửi kèm) và tham gia phát biểu tại hội thảo. /k

Nơi nhận:

- Như trên;
- Thứ trưởng Vũ Chiến Thắng (để b/c);
- Ban Tôn giáo (Số Nội vụ) tỉnh Ninh Thuận;
- Ban Tôn giáo (Số Nội vụ) tỉnh Bình Thuận;
- Lưu: VT, TNTGK (03b).

KT. TRƯỞNG BAN
PHÓ TRƯỞNG BAN

Nguyễn Ánh Chức

MỘT SỐ NỘI DUNG TRAO ĐỔI TẠI HỘI THẢO

(Kèm theo Công văn số 511/SGV-TH/TCGP-TNTGK ngày 05 tháng 11 năm 2020 của Ban Tôn giáo Chính phủ)

1. Về tên tôn giáo

- Tóm tắt lịch sử hình thành Hội giáo Bàni tại địa phương. Giải thích về nguồn gốc tên gọi “Hội giáo Bàni” hay “Bàni”.

- Sự tương đồng và khác biệt giữa Hội giáo Bàni với Hội giáo chính thống về giáo lý, giáo luật và lễ nghi.

- Những nội dung Hội giáo Bàni đã tiếp thu trong giáo lý, giáo luật, lễ nghi của Hội giáo chính thống? Những nội dung tiếp thu từ tín ngưỡng, văn hóa của dân tộc Chăm?

- Mối quan hệ giữa cộng đồng Hội giáo Bàni trong tỉnh với Hội giáo chính thống ở trong nước và trên thế giới.

- Tổng hợp ý kiến của chức sắc, chức việc, tín đồ cộng đồng Hội giáo Bàni trong tỉnh về vấn đề tên tôn giáo và giải thích cụ thể.

2. Về hoạt động tôn giáo của cộng đồng Hội giáo Bàni tại địa phương

- Tình hình tín đồ, chức sắc, chức việc (số lượng, hoạt động chủ yếu).

- Thực trạng cơ sở thờ tự.

- Thực trạng hoạt động đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ chức sắc, chức việc.

- Kết quả hoạt động của Hội đồng Sư cả Hội giáo Bàni tỉnh kể từ Đại hội nhiệm kỳ 2016-2021 đến nay (tháng 11/2020).

- Những khó khăn, vướng mắc và nguyên nhân.

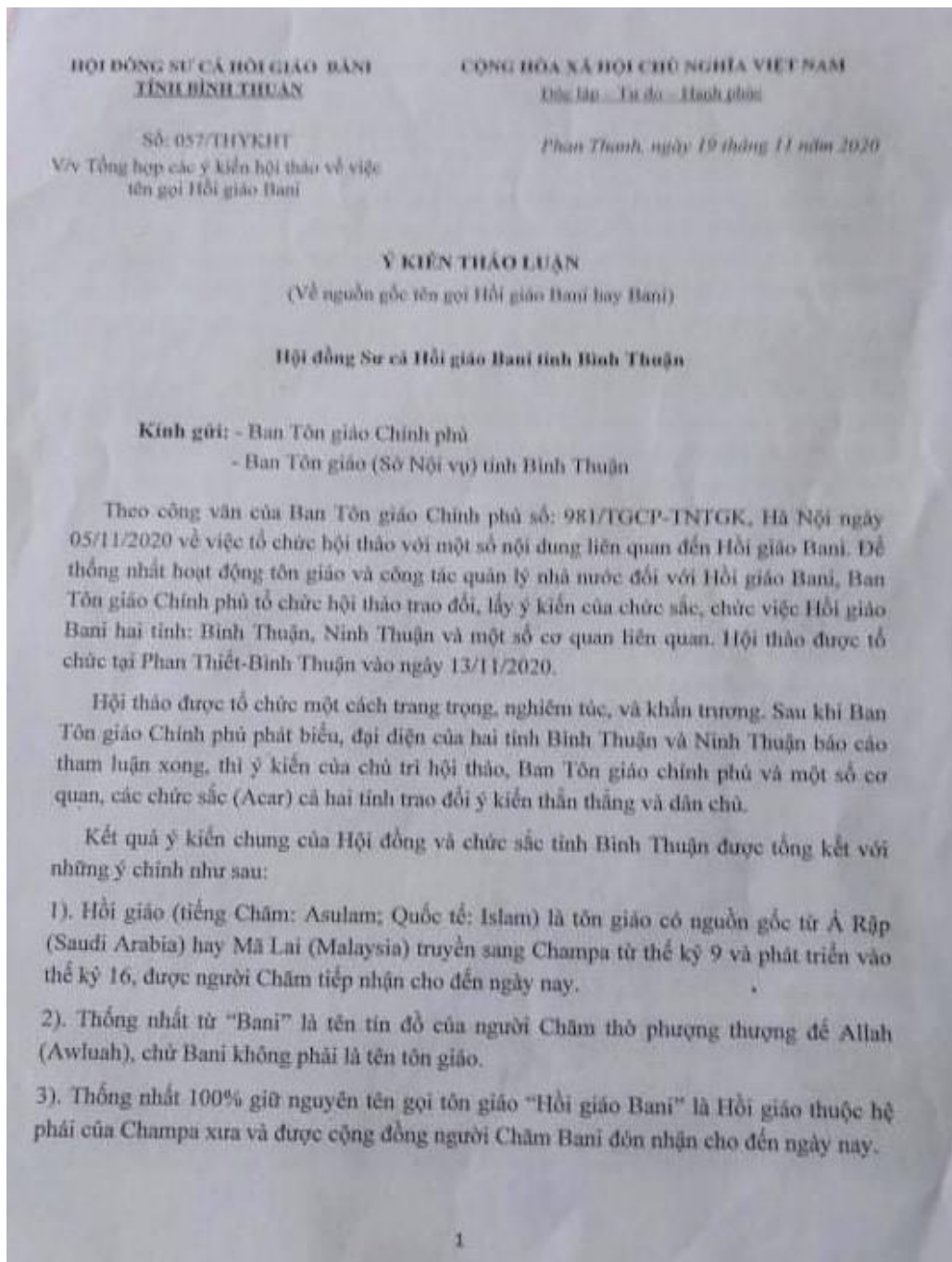
- Kiến nghị, đề xuất./.

PHỤ LỤC K

BIÊN BẢN TỔNG HỢP Ý KIẾN

(Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận)

Ngày 19 tháng 11 năm 2020, chủ tịch Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận có văn bản tổng hợp ý kiến về hội thảo tên gọi Hồi giáo Bani, do Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức tại Thành phố Phan Thiết- Bình Thuận vào ngày 13/11/2020.

4). Thống nhất và giữ nguyên tên tổ chức "Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani".

Trên đây là bốn ý chính được ghi nhận và thống nhất tại Hội thảo. Những ý kiến cá nhân đại diện cho từng thánh đường được các Acar (Sư cả và Imam 40) tham gia phát biểu được ghi lại lần lượt dưới đây:

Ý kiến 1: Sư cả Thông Trộn, thuộc thánh đường Lâm Giang, xã Hàm Trí, huyện Hàm Thuận Bắc, có ý kiến và trao đổi: "Tôi có ý kiến ngắn gọn, người Chăm theo tôn giáo Hồi giáo Bani, thờ Allah (tiếng Chăm: Po Awluah) từ xưa đến bây giờ, tại sao mình lại bỏ Po Allah, bỏ Hồi giáo Bani? tôi thống nhất giữ nguyên tên gọi tôn giáo: Hồi giáo Bani".

Ý kiến 2: Sư cả Khế Khôi, thuộc thánh đường Cảnh Diển, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình. Ý kiến "Tôi ý kiến thống nhất và giữ nguyên tên gọi Hồi giáo Bani. Từ bao đời nay mình thờ Allah (tiếng Chăm: Po Awluah), nên hằng năm mỗi khi tháng lễ Ramadan (tiếng Chăm: Ramawan), lễ Waha, lễ hội Suk Yeng vào ngày thứ sáu (Haci Suk) thì tất cả các chức sắc vào thánh đường hành lễ, khi đó phải đọc thiên kinh Koran (Qur'an), cũng như người theo đạo Hồi giáo (Islam) dâng lễ cho thượng đế Allah (Awluah) để cầu nguyện cho chúng sinh được bình an và hạnh phúc. Tóm lại, tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani".

Ý kiến 3: Tổng Sư cả Lư Thanh, thuộc thánh đường Bình Minh, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình. Ý kiến "Theo tôi Allah (Awluah) là Đấng Tối cao tạo ra mọi vạn vật và vũ trụ, và Muhammad (Mu ham mat) là thiên sứ (Nabi). Đạo Hồi giáo Bani (tiếng Chăm: Awal Bani hay Asulam Bani) của người Chăm có truyền thống từ lâu đời. Thực hiện mọi nghi lễ, nghi thức đều dựa trên thiên kinh Koran. Và Bani hay người Chăm Bani là danh từ để chỉ tín đồ của Hồi giáo Bani đang tôn thờ Allah. Tôi thống nhất giữ nguyên Hồi giáo Bani".

Ý kiến 4: Sư cả Bá Xanh, thuộc thánh đường Bình Hòa, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình. "Tôi có ý kiến ngắn gọn thôi, từ cha sinh mẹ đẻ, tôi lớn lên tôi thờ Po Allah cho đến khi tôi làm Acar. Cứ hằng năm vào cuối tháng 8 Hồi lịch, tôi, gia đình và đồng họ phải đi tảo mộ, cúng gia tiên, ... đọc thiên kinh Koran, để chuẩn bị tháng Ramadan (Ramawan) tháng 9 Hồi lịch tức tháng nhịn chay trong thánh đường. Tôi thống nhất tên gọi tôn giáo: Hồi giáo Bani, không thay đổi tên gọi này".

Ý kiến 5: Ông Thông Tạo (Imam 40), thuộc thánh đường Lâm Thành, xã Hàm Trí, huyện Hàm Thuận Bắc. "Tôi xin phát biểu ý kiến tên gọi nguồn gốc Hồi giáo Bani, tôi thấy Hội đồng Sư cả Ninh Thuận đồng ý 100%, riêng Ban đại diện chỉ có vài ba người phát biểu ý kiến cho rằng nên bỏ từ Hồi giáo, lấy từ Bani. Tôi thắc mắc, tại sao một số ý kiến này gọi

từ Bani là tôn giáo, đây là ý kiến sai lầm. Từ “Bani” là tên gọi của tín đồ, nên tín đồ Bani nghĩa là những con người đang thờ Allah, chứ Bani không phải tên tôn giáo Bani, vì trên thế giới này không có tôn giáo nào tên Bani. Thế kỷ thứ 9 đã có Hồi giáo thế giới truyền giáo sang Champa. Hồi giáo Champa bây giờ được gọi Hồi giáo dòng Bani (hay Hồi giáo Bani), cũng như trên thế giới có Hồi giáo dòng Sunni (hay Hồi giáo Sunni), Hồi giáo dòng Shia (hay Hồi giáo Shia), và trên thế giới hiện nay tồn tại hàng trăm hệ phái Hồi giáo thuộc nhiều dòng khác nhau. Nhưng tất cả các dòng phái đều bám vào thiên kinh Koran và Hadith (những lời dạy của Nabi Mahammad) để hoán thiện dân, nhưng nhanh hay chậm còn phụ thuộc nhiều vào nhiều yếu tố như văn hóa địa phương, văn hóa bản địa ở mỗi dân tộc hay mỗi quốc gia. Tóm lại, Bani là tên tín đồ chứ không phải tên tôn giáo. Sai lầm một số tín đồ của người Chăm do chưa hiểu nhiều về lịch sử tôn giáo của người Chăm, hiểu sai, hiểu không đúng, nên Hội đồng chức sắc có trách nhiệm cần phải thống nhất tên gọi để tín đồ của mình biết và hiểu theo đúng nghĩa của nó”.

Ý kiến 6: Ông Nguyễn Văn Trung (Imam 40), thuộc thánh đường Thanh Kiệt, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình có ý kiến tham gia về tên gọi nguồn gốc Hồi giáo Bani. “Tôi xin ý kiến bổ sung thôi. Trong Hội thảo hôm nay các Sư cả và Imam 40, các thành viên Hội đồng Sư cả có ý kiến đồng tình và quan điểm chung về lịch sử nguồn gốc Hồi giáo Bani. Từ xưa tới nay, ông bà xưa thường nói mình thờ Po Allah và phụng sự thiên sứ Muhammad (Nabi Muhammad), mình là người Bani hay tín đồ Bani với tôn giáo là Hồi giáo Bani. Tôi thống nhất ý kiến giữ nguyên tôn giáo: Hồi giáo Bani, và tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani” tỉnh Bình Thuận.

Ý kiến 7: Ông Đặng Nhưồng (Imam 40), thuộc thánh đường Châu Hanh, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình có ý kiến như sau: “Các ông Sư cả cũng có ý kiến nhiều rồi, tôi muốn bổ sung thêm, tôi lớn lên trước năm 1975, ông bà Chăm xưa thường nói, thánh đường Chăm ở Ninh Thuận và Bình Thuận thường xây hướng Tây-Đông (Lẽ hướng Tây là hướng Kiblat hay hướng Makkah), và ông bà cũng thường nói đạo mình được truyền từ Ả Rập hay từ Mã Lai (Malaysia), mình thờ Po Allah, mình đạo Hồi giáo Bani và Nhà nước công nhận thành lập Ban Đại diện lâm thời cộng đồng Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận năm 2009. Ban quyết định thành lập đại hội đại biểu Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận ngày 8/9 nhiệm kỳ 2012-2016. Tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 8: Ông Đặng Anh Gợi (Imam 40), thuộc thánh đường Bình Thắng, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình, Bình Thuận. “Theo tôi, Hồi giáo có nguồn gốc từ Ả Rập được truyền sang Champa từ thời xưa và tồn tại đến ngày nay. Hồi giáo Bani ở Bình Thuận được ảnh hưởng nhiều từ Mã Lai và thế giới Melayu, nên rất gần gũi với Mã Lai về mặt văn hóa, tôn giáo, ngôn ngữ, âm thực,...tôi rất tự hào vì người Chăm có ảnh hưởng nhiều văn hóa

lớn trên thế giới. Chúng ta có trách nhiệm duy trì và dạy cho con cháu, tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani và tên tổ chức Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 9: Ông Khê Châu Xê (Imam 40), thuộc thánh đường Lâm Thành, xã Hàm Trì, huyện Hàm Thuận Bắc, tôi xin ý kiến đóng góp cho Hội thảo về nguồn gốc tên gọi Hồi giáo Bani hay Bani. “Qua một số ý kiến mà tôi đã nghe từ Ninh Thuận và ý kiến trình bày trong Hội thảo, tôi được biết có một nhóm vài người Chăm ở Ninh Thuận mang danh tiền sĩ mà lại đi bán rẻ lương tâm từ bỏ tôn giáo Hồi giáo Champa vì lợi ích cá nhân hoặc lợi ích nhóm, vì dự án nước ngoài, vì đồng tiền mà đi khắp nơi vận động tuyên truyền từ bỏ Hồi giáo một tôn giáo của cha ông để lại, làm xáo trộn và chia rẽ trong cộng đồng Chăm. Tại sao mà vô tâm, vô cảm như vậy, tín đồ Bani của Chăm mình là thờ phượng thượng đế Allah (Awluah), tôn kính đức giáo chủ Muhammad, bám vào thiên kinh Koran và Hadith (lời dạy của Nabi hay Rasul Muhammad), điều hành các hoạt động tôn giáo trong các thánh đường Hồi giáo và thực hiện nghi thức, nghi lễ của Hồi giáo nói chung và Hồi giáo Bani nói riêng. Tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 10: Ông Xích Máo (Imam 40), thuộc thánh đường Châu Hanh, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình. Có ý kiến “Tôi cũng đồng tình quan điểm chung về tên gọi Hồi giáo Bani vì tôn giáo này tồn tại từ bao đời. Hồi giáo Bani trong sâu thẳm con người, trong tiềm thức của người Chăm theo đạo Hồi giáo Bani, mình thờ Po Allah, mình cầu nguyện mọi điều tốt lành được sự bình an đem lại hạnh phúc cho nhân loại. Tôi không có ý kiến nào khác, tôi luôn luôn tôn thờ Allah và thánh đường của người Chăm luôn luôn ghi Allah và Muhammad. Trước khi dứt lời, tôi chúc Ban Tôn giáo Chính phủ, Ban Tôn giáo (Sở Nội vụ) hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận luôn dồi dào sức khỏe, chúc Hội thảo hôm nay thành công tốt đẹp”.

Ý kiến 10: Ông Sư cả Xích Dự, phát biểu “ Tôi xin phát biểu ý kiến bổ sung ngắn gọn, tôi thấy ý kiến của các đại biểu trong hội thảo hôm nay cả Bình Thuận và Ninh Thuận rất đồng tình và thống nhất quan điểm chung là giữ nguyên tên gọi Hồi giáo Bani, tôi có thêm ý kiến thế này, thánh đường (tiếng Chăm: Magik hay Quốc tế: Masjid) đặc biệt được xây theo hướng thánh địa Mec Ca (Makkah) trùng với hướng Tây, tùy theo quốc gia mà hướng lệch khác nhau, nhưng chung quy lại hướng hành lễ phải quay đầu về hướng Makkah. Biểu tượng trên thánh đường Hồi giáo Bani phải là hình ngôi sao và trăng lưỡi liềm. Nói thêm, tôi lớn lên từng chứng kiến và tham gia ba cuộc kháng chiến như chống Nhật, chống Tây, chống Mỹ, dù thời cuộc khó khăn nhưng ông bà ta không từ bỏ Hồi giáo Bani để theo tôn giáo khác. Nguồn gốc lịch sử của Hồi giáo Bani là tôn thờ thượng đế Po Allah, là một tôn giáo được truyền cho Champa từ Ả Rập hoặc từ Mã Lai (Malaysia) từ thế kỷ 15 hay thế kỷ 16 cho đến nay. Do đó, tín đồ Bani chúng ta phải ăn

những thực phẩm hợp pháp (Halal) mà không ăn được những thứ không hợp pháp (Haram) như thịt heo,... và kiêng cử nhiều thứ khác,... như tín đồ Muslim của Hồi giáo (Islam) cũng kiêng cử như vậy. Tôi đã phát biểu hơi dài, cuối cùng, tôi thống nhất tên gọi "Hồi giáo Bani" là tôn giáo hệ phái của người Chăm và giữ tên tổ chức "Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani". Xin chúc Ban Tôn giáo Chính phủ và chúc hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận dồi dào sức khỏe, mong hai Hội đồng thống nhất tên gọi: Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani và chúc Hội thảo hôm nay thành công tốt đẹp".

Các ý kiến của chức sắc, chức việc, các Sư cả hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận đa số tán thành và thống nhất cao đạt khoảng 94%, còn một số chức sắc chưa kịp phát biểu vì thời gian có hạn. Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận thống nhất 100%. Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani Ninh Thuận thống nhất 100%, riêng Ban chấp hành Hội đồng Sư cả Ninh Thuận không đồng ý là 3 người.

Trên đây là tổng hợp ý kiến đại diện Bình Thuận phát biểu trong Hội thảo.

Hội thảo về nguồn gốc tên gọi tôn giáo của người Chăm rất có ý nghĩa cho cộng đồng Chăm nói chung và người Chăm Bani nói riêng. Đây là sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, của Ban Tôn giáo Chính phủ và của các cơ quan liên quan. Thống nhất tên gọi tôn giáo giúp tín đồ khẳng định đúng đắn tên tôn giáo và hoạt động của tôn giáo đồng thời giúp công tác quản lý nhà nước đối với tôn giáo Hồi giáo Bani một cách thuận lợi.

Xin trân trọng cảm ơn!

TM. HỘI ĐỒNG SƯ CẢ HỒI GIÁO BANI
CHỦ TỊCH

Sư cả. XÍCH DỤ

Nơi nhận:

- Như trên;
- Ban Tôn giáo Chính phủ;
- Ban Tôn giáo (Sở Nội vụ) tỉnh Bình Thuận;
- Lưu VP Hội đồng; M.Trung 3 bộ.
- Ban dân vận tỉnh ủy
- UBMT Tổ Quốc Việt Nam tỉnh
- Ban dân tộc tỉnh
- PA02 Công An tỉnh
- Lưu VP HĐSC

Số: 057/THYKHT

Phan Thanh, ngày 19 tháng 11 năm 2020

V/v Tổng hợp các ý kiến hội thảo về việc
tên gọi Hội giáo Bani

Ý KIẾN THẢO LUẬN

(Về nguồn gốc tên gọi Hội giáo Bani hay Bani)

Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận

Kính gửi: - Ban Tôn giáo Chính phủ

- Ban Tôn giáo (Sở Nội vụ) tỉnh Bình Thuận

Theo công văn của Ban Tôn giáo Chính phủ số: 981/TGCP-TNTGK, Hà Nội ngày 05/11/2020 về việc tổ chức hội thảo với một số nội dung liên quan đến Hội giáo Bani. Để thống nhất hoạt động tôn giáo và công tác quản lý nhà nước đối với Hội giáo Bani, Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức hội thảo trao đổi, lấy ý kiến của chức sắc, chức việc Hội giáo Bani hai tỉnh: Bình Thuận, Ninh Thuận và một số cơ quan liên quan. Hội thảo được tổ chức tại Phan Thiết-Bình Thuận vào ngày 13/11/2020.

Hội thảo được tổ chức một cách trang trọng, nghiêm túc, và khẩn trương. Sau khi Ban Tôn giáo Chính phủ phát biểu, đại diện của hai tỉnh Bình Thuận và Ninh Thuận báo cáo tham luận xong, thì ý kiến của chủ trì hội thảo, Ban Tôn giáo chính phủ và một số cơ quan, các chức sắc (Acar) cả hai tỉnh trao đổi ý kiến thẳng thắn và dân chủ.

Kết quả ý kiến chung của Hội đồng và chức sắc tỉnh Bình Thuận được tổng kết với những ý chính như sau:

- 1). Hội giáo (tiếng Chăm: Asulam; Quốc tế: Islam) là tôn giáo có nguồn gốc từ Ả Rập (Saudi Arabia) hay Mã Lai (Malaysia) truyền sang Champa từ thế kỷ 9 và phát triển vào thế kỷ 16, được người Chăm tiếp nhận cho đến ngày nay.
- 2). Thống nhất từ “Bani” là tên tín đồ của người Chăm thờ phượng thượng đế Allah (Awluah), chứ Bani không phải là tên tôn giáo.
- 3). Thống nhất 100% giữ nguyên tên gọi tôn giáo “Hội giáo Bani” là Hội giáo thuộc hệ phái của Champa xưa hay Hội giáo thuộc dòng Bani và được cộng đồng tín đồ Chăm Bani đón nhận cho đến ngày nay.

4). Thống nhất và giữ nguyên tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani”.

Trên đây là bốn ý chính được ghi nhận và thống nhất tại Hội thảo. Những ý kiến cá nhân đại diện cho từng thánh đường được các Acar (Sư cả và Imam 40) tham gia phát biểu được ghi lại lần lượt dưới đây:

Ý kiến 1: Sư cả Thông Trận, thuộc thánh đường Lâm Giang, xã Hàm Trí, huyện Hàm Thuận Bắc, có ý kiến và trao đổi: “Tôi có ý kiến ngắn gọn, người Chăm theo tôn giáo Hồi giáo Bani, thờ Allah (tiếng Chăm: Po Awluah) từ xưa đến nay, tại sao mình lại bỏ Po Allah, bỏ Hồi giáo Bani? tôi thống nhất giữ nguyên tên gọi tôn giáo: Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 2: Sư cả Khê Khôi, thuộc thánh đường Cảnh Diển, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình. Ý kiến “Tôi ý kiến thống nhất và giữ nguyên tên gọi Hồi giáo Bani. Từ bao đời nay mình thờ Allah (tiếng Chăm: Po Awluah), nên hằng năm mỗi khi tháng lễ Ramadan (tiếng Chăm: Ramawan), lễ Waha, lễ hội Suk Yeng vào ngày thứ sáu (Harei Suk) thì tất cả các chức sắc vào thánh đường hành lễ, khi đó phải đọc thiên kinh Koran (Qur’an), cũng như người theo đạo Hồi giáo (Islam) dâng lễ cho thượng đế Allah (Awluah) để cầu nguyện cho chúng sinh được bình an và hạnh phúc. Tóm lại, tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 3: Tổng Sư cả Lư Thanh, thuộc thánh đường Bình Minh, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình. Ý kiến “Theo tôi Allah (Awluah) là Đấng Tối cao tạo ra mọi vạn vật và vũ trụ, và Muhammad (Muhamat) là thiên sứ (Nabi). Đạo Hồi giáo Bani (tiếng Chăm: Awal Bani hay Asulam Bani) của người Chăm có truyền thống từ lâu đời. Thực hiện mọi nghi lễ, nghi thức đều dựa trên thiên kinh Koran. Và Bani hay người Chăm Bani là danh từ để chỉ tín đồ của Hồi giáo Bani đang tôn thờ Allah. Tôi thống nhất giữ nguyên Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 4: Sư cả Bá Xanh, thuộc thánh đường Bình Hòa, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình. “Tôi có ý kiến ngắn gọn thôi, từ cha sinh mẹ đẻ, tôi lớn lên tôi thờ Po Allah cho đến khi tôi làm Acar. Cứ hằng năm vào cuối tháng 8 Hồi lịch, tôi, gia đình và dòng họ phải đi tảo mộ, cúng gia tiên, ...đọc thiên kinh Koran, để chuẩn bị tháng Ramadan (Ramawan) tháng 9 Hồi lịch tức tháng nhịn chay trong thánh đường. Tôi thống nhất tên gọi tôn giáo: Hồi giáo Bani, không thay đổi tên gọi này”.

Ý kiến 5: Ông Thông Tạo (Imam 40), thuộc thánh đường Lâm Thành, xã Hàm Trí, huyện Hàm Thuận Bắc. “Tôi xin phát biểu ý kiến tên gọi nguồn gốc Hồi giáo Bani, tôi thấy Hội đồng Sư cả Ninh Thuận đồng ý 100%, riêng Ban đại diện chỉ có vài ba người phát biểu ý kiến cho rằng nên bỏ từ Hồi giáo, lấy từ Bani. Tôi thắc mắc, tại sao một số ý kiến này gọi từ Bani là tôn giáo, đây là ý kiến sai lầm. Từ “Bani” là tên gọi của tín đồ, nên tín đồ Bani nghĩa là những con người đang thờ Allah, chứ Bani không phải tên tôn giáo Bani, vì trên thế giới này không có tôn giáo nào tên Bani. Thế kỷ thứ 9 đã có Hồi giáo thế giới truyền giáo sang Champa. Hồi giáo Champa bây giờ được gọi Hồi giáo dòng Bani (hay Hồi giáo Bani), cũng như trên thế giới có Hồi giáo dòng Sunni (hay Hồi giáo Sunni), Hồi giáo dòng Shia (hay Hồi giáo Shia), và trên thế giới hiện nay tồn tại hàng trăm hệ phái Hồi giáo thuộc nhiều dòng khác nhau. Nhưng tất cả các dòng phái đều bám vào thiên kinh Koran và Hadith (những lời dạy của Nabi Mahammad) để hoàn thiện dần, nhưng nhanh hay chậm còn phụ thuộc nhiều vào nhiều yếu tố như văn hóa địa phương, văn hóa bản địa ở mỗi dân

tộc hay mỗi quốc gia. Tóm lại, Bani là tên tín đồ chứ không phải tên tôn giáo. Sai lầm một số tín đồ của người Chăm do chưa hiểu nhiều về lịch sử tôn giáo của người Chăm, hiểu sai, hiểu không đúng, nên Hội đồng chức sắc có trách nhiệm cần phải thống nhất tên gọi để tín đồ của mình biết và hiểu theo đúng nghĩa của nó”.

Ý kiến 6: Ông Nguyễn Văn Trung (Imam 40), thuộc thánh đường Thanh Kiệt, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình có ý kiến tham gia về tên gọi nguồn gốc Hồi giáo Bani. “Tôi xin ý kiến bổ sung thôi. Trong Hội thảo hôm nay các Sư cả và Imam 40, các thành viên Hội đồng Sư cả có ý kiến đồng tình và quan điểm chung về lịch sử nguồn gốc Hồi giáo Bani. Từ xưa tới nay, ông bà xưa thường nói mình thờ Po Allah và phụng sự thiên sứ Muhammad (Nabi Muhammad), mình là người Bani hay tín đồ Bani với tôn giáo là Hồi giáo Bani. Tôi thống nhất ý kiến giữ nguyên tôn giáo: Hồi giáo Bani, và tên tổ chức “Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani” tỉnh Bình Thuận.

Ý kiến 7: Ông Đặng Nhưồng (Imam 40), thuộc thánh đường Châu Hanh, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình có ý kiến như sau: “Các ông Sư cả cũng có ý kiến nhiều rồi, tôi muốn bổ sung thêm, tôi lớn lên trước năm 1975, ông bà Chăm xưa thường nói, thánh đường Chăm ở Ninh Thuận và Bình Thuận thường xây hướng Tây-Đông (Lễ hướng Tây là hướng Kiblat hay hướng Makkah), và ông bà cũng thường nói đạo mình được truyền từ Ả Rập hay từ Mã Lai (Malaysia), mình thờ Po Allah, mình đạo Hồi giáo Bani và Nhà nước công nhận thành lập Ban Đại diện lâm thời cộng đồng Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận năm 2009. Bản quyết định thành lập đại hội đại biểu Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận ngày 8/9 nhiệm kỳ 2012-2016. Tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 8: Ông Đặng Anh Gời (Imam 40), thuộc thánh đường Bình Thắng, xã Phan Hòa, huyện Bắc Bình, Bình Thuận. “Theo tôi, Hồi giáo có nguồn gốc từ Ả Rập được truyền sang Champa từ thời xưa và tồn tại đến ngày nay. Hồi giáo Bani ở Bình Thuận được ảnh hưởng nhiều từ Mã Lai và thế giới Melayu, nên rất gần gũi với Mã Lai về mặt văn hóa, tôn giáo, ngôn ngữ, ẩm thực,...tôi rất tự hào vì người Chăm có ảnh hưởng nhiều văn hóa lớn trên thế giới. Chúng ta có trách nhiệm duy trì và dạy cho con cháu, tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani và tên tổ chức Hội đồng Sư cả Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 9: Ông Khê Châu Xê (Imam 40), thuộc thánh đường Lâm Thành, xã Hàm Trí, huyện Hàm Thuận Bắc, tôi xin ý kiến đóng góp cho Hội thảo về nguồn gốc tên gọi Hồi giáo Bani hay Bani. “Qua một số ý kiến mà tôi đã nghe từ Ninh Thuận và ý kiến trình bày trong Hội thảo, tôi được biết có một nhóm vài người Chăm ở Ninh Thuận mang danh tiến sĩ mà lại đi bán rẻ lương tâm từ bỏ tôn giáo Hồi giáo Champa vì lợi ích cá nhân hoặc lợi ích nhóm, vì dự án nước ngoài, vì đồng tiền mà đi khắp nơi vận động tuyên truyền từ bỏ Hồi giáo một tôn giáo của cha ông để lại, làm xáo trộn và chia rẽ trong cộng đồng Chăm. Tại sao mà vô tâm, vô cảm như vậy, tín đồ Bani của Chăm mình là thờ phượng thượng đế Allah (Awluah), tôn kính đức giáo chủ Muhammad, bám vào thiên kinh Koran và Hadith (lời dạy của Nabi hay Rasul Muhammad), điều hành các hoạt động tôn giáo trong các thánh đường Hồi giáo và thực hiện nghi thức, nghi lễ của Hồi giáo nói chung và Hồi giáo Bani nói riêng. Tôi thống nhất tên gọi Hồi giáo Bani”.

Ý kiến 10: Ông Xích Mão (Imam 40), thuộc thánh đường Châu Hanh, xã Phan Thanh, huyện Bắc Bình. Có ý kiến “Tôi cũng đồng tình quan điểm chung về tên gọi Hồi giáo Bani vì tôn giáo này tồn tại từ bao đời. Hồi giáo Bani trong sâu thẳm con người, trong tiềm thức của người Chăm theo đạo Hồi giáo Bani, mình thờ Po Allah, mình cầu nguyện mọi điều tốt lành được sự bình an đem lại hạnh phúc cho nhân loại. Tôi không có ý kiến nào khác, tôi luôn luôn tôn thờ Allah và thánh đường của người Chăm luôn ghi Allah và Muhammad. Trước khi dứt lời, tôi chúc Ban Tôn giáo Chính phủ, Ban Tôn giáo (Sở Nội vụ) hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận luôn dồi dào sức khỏe, chúc Hội thảo hôm nay thành công tốt đẹp”.

Ý kiến 11: Ông Sur cả Xích Dự, phát biểu “ Tôi xin phát biểu ý kiến bổ sung ngắn gọn, tôi thấy ý kiến của các đại biểu trong hội thảo hôm nay cả Bình Thuận và Ninh Thuận rất đồng tình và thống nhất quan điểm chung là giữ nguyên tên gọi Hồi giáo Bani, tôi có thêm ý kiến thế này, thánh đường (tiếng Chăm: Magik hay Quốc tế: Masjid) đặc biệt được xây theo hướng thánh địa Mec Ca (Makkah) trùng với hướng Tây, tùy theo quốc gia mà hướng lệch khác nhau, nhưng chung quy lại hướng hành lễ phải quay đầu về hướng Makkah. Biểu tượng trên thánh đường Hồi giáo Bani phải là hình ngôi sao và trăng lưỡi liềm. Nói thêm, tôi lớn lên từng chứng kiến và tham gia ba cuộc kháng chiến như chống Nhật, chống Tây, chống Mỹ, dù thời cuộc khó khăn nhưng ông bà ta không từ bỏ Hồi giáo Bani để theo tôn giáo khác. Nguồn gốc lịch sử của Hồi giáo Bani là tôn thờ thượng đế Po Allah, là một tôn giáo được truyền cho Champa từ Ả Rập hoặc từ Mã Lai (Malaysia) từ thế kỷ 15 hay thế kỷ 16 cho đến nay. Do đó, tín đồ Bani chúng ta phải ăn những thực phẩm hợp pháp (Halal) mà không ăn được những thứ không hợp pháp (Haram) như thịt heo,... và kiêng cử nhiều thứ khác,... như tín đồ Muslim của Hồi giáo (Islam) cũng kiêng cử như vậy. Tôi đã phát biểu hơi dài, cuối cùng, tôi thống nhất tên gọi “Hồi giáo Bani” là tôn giáo hệ phái của người Chăm và giữ tên tổ chức “Hội đồng Sur cả Hồi giáo Bani”. Xin chúc Ban Tôn giáo Chính phủ và chúc hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận dồi dào sức khỏe, mong hai Hội đồng thống nhất tên gọi: Hội đồng Sur cả Hồi giáo Bani và chúc Hội thảo hôm nay thành công tốt đẹp”.

Các ý kiến của chức sắc, chức việc, các Sur cả hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận đa số tán thành và thống nhất cao đạt khoảng 94%, còn một số chức sắc chưa kịp phát biểu vì thời gian có hạn. Hội đồng Sur cả Hồi giáo Bani tỉnh Bình Thuận thống nhất 100%. Hội đồng Sur cả Hồi giáo Bani Ninh Thuận thống nhất 100%, riêng Ban chấp hành Hội đồng Sur cả Ninh Thuận không đồng ý là 3 người.

Trên đây là tổng hợp ý kiến đại diện Bình Thuận phát biểu trong Hội thảo.

Hội thảo về nguồn gốc tên gọi tôn giáo của người Chăm rất có ý nghĩa cho cộng đồng Chăm nói chung và người Chăm Bani nói riêng. Đây là sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, của Ban Tôn giáo Chính phủ và của các cơ quan liên quan. Thống nhất tên gọi tôn giáo giúp tín đồ khẳng định đúng đắn tên tôn giáo và hoạt động của tôn giáo đồng thời giúp công tác quản lý nhà nước đối với tôn giáo Hồi giáo Bani một cách thuận lợi.

Xin trân trọng cảm ơn!

**TM. HỘI ĐỒNG SƯ CẢ HÒI GIÁO BANI
CHỦ TỊCH**

Nơi nhận:

- Như trên;
- Ban Tôn giáo Chính phủ;
- Ban Tôn giáo (Sở Nội vụ) tỉnh Bình Thuận;
- Lưu VP Hội đồng; M.Trung 3 bộ.

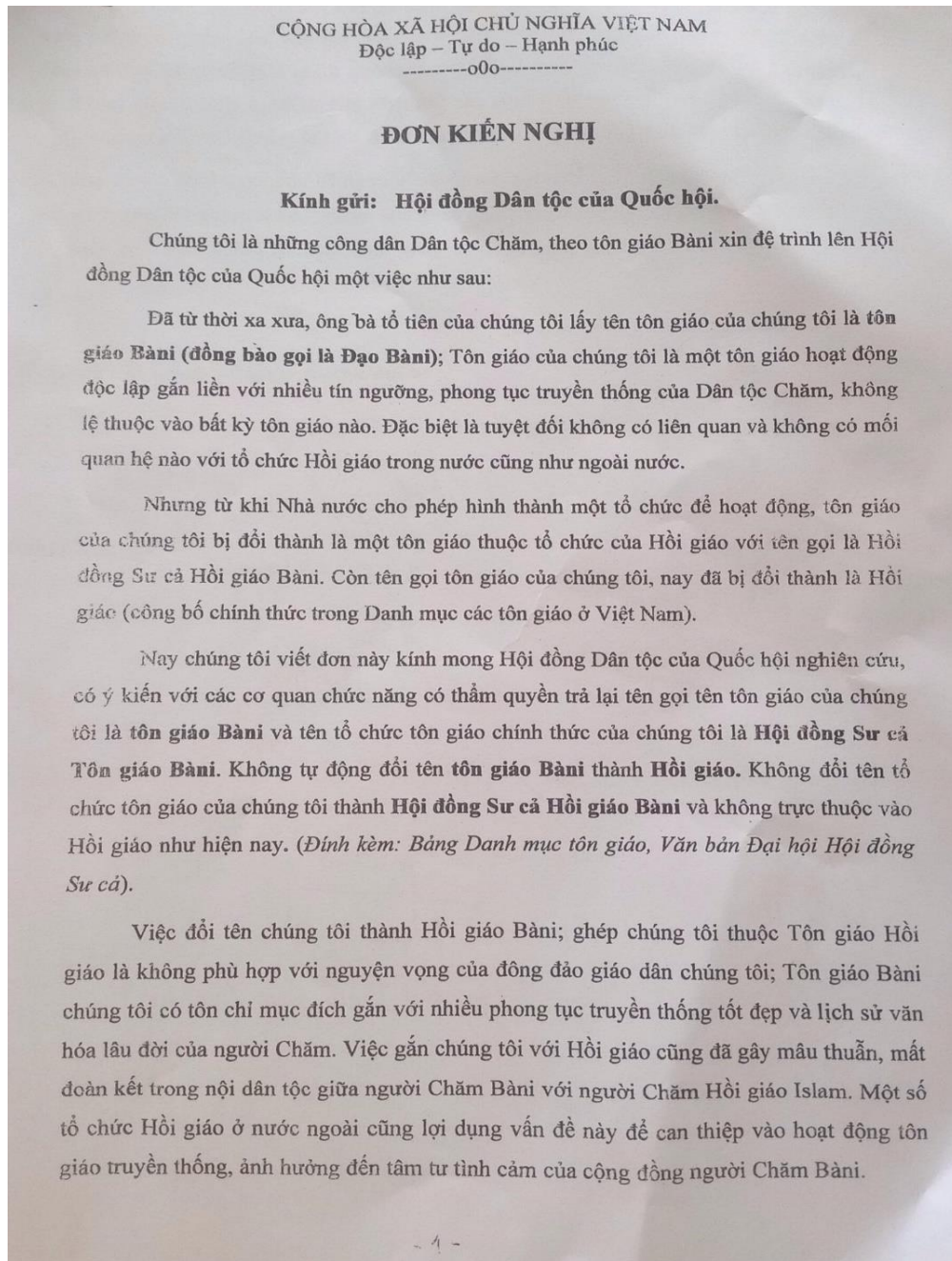
Sư cả. XÍCH DỰ

PHỤ LỤC L

ĐƠN KIẾN NGHỊ GỬI HỘI ĐỒNG DÂN TỘC QUỐC HỘI

(Không công nhận kết quả Hội giáo Bani trong hội thảo Ban Tôn giáo Chính phủ)

Ngày 17 tháng 11 năm 2020, đơn kiến nghị ký tập thể được viết tại tỉnh Ninh Thuận gửi Hội đồng Dân tộc của Quốc hội đề nghị không công nhận kết quả hội thảo của Ban Tôn giáo Chính phủ tổ chức ngày 13/11/2020 tại Phan Thiết-Bình Thuận.

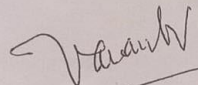
Nhân dịp này, kính mong Hội đồng Dân tộc của Quốc hội quan tâm nghiên cứu, đề xuất
trình lên Quốc hội và Chính phủ Nhà nước công nhận tôn giáo của chúng tôi là tôn giáo
Bani có mã số riêng, tên tổ chức tôn giáo của chúng tôi là Hội đồng Sư cả Tôn giáo
Bani và được bổ sung vào Danh mục các tôn giáo ở Việt Nam như các tôn giáo khác
điển hình như tôn giáo Chăm Balamôn với mã số là 13, tôn giáo Baha'i với mã số là 7.

Kính mong Hội đồng Dân tộc của Quốc hội nghiên cứu, có ý kiến với cơ quan có
thẩm quyền về những nguyện vọng chính đáng của người Chăm chúng tôi, góp phần bảo
đảm sự đoàn kết, bình đẳng giữa các Tôn giáo, thực hiện tốt chính sách Tôn giáo của
Đảng.

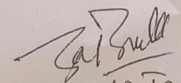
Xin chân thành cảm ơn quý cấp.

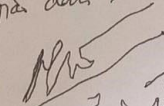
Ninh Thuận, ngày 17 tháng 11 năm 2020

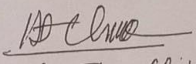
Đại diện giáo dân Bani đồng ký tên

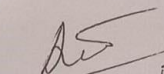

Nao Van Anh
Giáo dân tôn giáo Bani thôn Văn Lâm

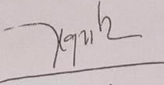

Thiên Thị Ninh
(Giáo dân Bani thôn Văn Lâm)

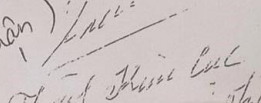

Kiet Trung
(Giáo dân Bani thôn Thuận Tú)

Nguyễn Lai - Sư cả Bani
(Chủ tịch Hội đồng Sư cả Bani tỉnh Ninh Thuận)
(Giáo dân Bani thôn An Nhơn)

Đào Thập Chiến
Tôn giáo Thuận An Nhơn (giáo dân thôn Phước Nhơn)

Châu Thị An
(giáo dân Bani thôn Thuận Tú)

Nguyễn Thị Bi
(Giáo dân Bani thôn An Nhơn)

Thiên Thị Lạc
(Giáo dân Bani thôn Thuận Tú)

Thánh Phái Thích Phước Nhân 1. Thích Anh Hoang

Nguyễn Đình Lập (Thích Phước Nhân)

Nguyễn Đình Lập

- Diệu Nữ (Giao Huyền) (Thích Phước Nhân)

Nguyễn Đình Lập

Kiến Công Xưa (Thích Phước Nhân)

Nguyễn Đình Lập

Chánh Chi (Chánh Hằng) (Thích Phước Nhân)

Chánh Hải Kim Hải (Thích Phước Nhân)

Phái Đại Hưng (Thích Phước Nhân) Hưng

Giáo Dân Phước Nhân 1.

Thích Anh Hoang (Thích Phước Nhân)

Tai Nữ Hoa-Như (Thích Phước Nhân) Ni

G. Dân. Thích Phước Nhân 1. Đạo Hiền Kính

Nguyễn Đình Lập
Tài Đại Hưng 19
Đạo Văn Hiền
Đạo Nhân

Giáo Dân Phước Nhân 2

Nguyễn Văn Báo
Giáo Dân Phước Nhân 3
Giáo Dân Phước Nhân 1

Nguyễn Đình Lập
Nguyễn Hữu Bông
Giáo Dân Phước Nhân 3

Thánh Thi Dũng
Dũng

giáo dân Phước Nhơn 1

Cy

Huà TH! Kiên Tuyền

giáo dân Phước Nhơn 3

Dally
Tài Thị Tâm Mỹ

Huà Hồng Đa

Hào

Giáo Dân Thôn Phước Nhơn 3.

Leon

Thần Thị Tròn

Giáo dân Phước Nhơn 3.

du

Nguyễn Thị Đức

Giáo Dân Thôn P. Nhơn 3

Phu

Bà Thị Chuyền
giáo dân Phước Nhơn 1

du

Thần Thị Du

giáo dân Phước Nhơn 1

Mỹ

Thần Thị Mạnh

giáo dân Phước Nhơn 3.

RL

Chap Văn Sinh

Giáo dân Phước Nhơn 2

Leon

Đường Văn Đông

giáo dân Phước Nhơn

RL

Tài Diệu

giáo dân Phước Nhơn

RL

Đặng Thị Thảo

Giáo Dân Phước Nhơn 3

RL

Bà Thị Đình

Giáo dân P. Nhơn 3

Leon

Bà Thị Thảo

Shuon
Đạo Văn Huyện
Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn.

Uykh
Chánh Giáo phụng
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

M
Tân Quốc Dũng

Tôn Giáo Bani thôn Phước Nhơn.

M
Nguyễn Thị Loan
(Giáo dân thôn Phước Nhơn)

M
Tân Thị Linh (Giáo dân đạo Bani thôn Phước Nhơn)
Huà Thị Băng Mai

Uuc
Tôn Giáo Bani thôn Phước Nhơn Đạo nữ Huỳnh Tra Thạc
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

huuu
Tân Nữ Xuân Hồng
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

u
Thập - thư cu
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

zhu
Giáo Thị Thò
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

E
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

Do
(Đàng Thị Đơn)
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

X
Nguyễn Thị Xiêng
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

huyjok
Thạch Lưu Khuyok
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

Tân Thị Sen
(Giáo dân Bani thôn Phước Nhơn)

Ngô
Thần Quang Dũng

Đạo Thị Bích Châu,
Giáo dân Bà Ni Phước Nhơn

Nguyễn

Tài Thuận Nghiệp

(Giáo dân Bà Ni Phước Nhơn)

Nguyễn Thị Thu

(Giáo dân Bà Ni Phước Nhơn)

Mu

giáo thị Kim An

giáo dân Bà Ni p N.

Nguyễn

Tài tại Hay

(Giáo dân Bà Ni Phước Nhơn)

Mu

Bà Văn Béo

(thôn Văn Lâm)

Đào

Chiến Thị Thiên

(Giáo dân Bà Ni thôn Văn Lâm)

Đào

Quỳnh Thị Kim Tiên

(Tiểu đō Bà Ni Văn Lâm)

Thưa

Bà Thị Thiên Văn

(Giáo dân Bà Ni thôn Văn Lâm)

Nhan

Kiểu thành Nhan

Giáo dân Bà Ni Văn Lâm

Trần Khang

~~MS~~

giáo dân Bà Ni thôn
Tuần Tú

Trần Văn Lanh

~~Lanh~~

giáo dân Bà Ni

Tuần Tú

Kiên Thị Quỳ

~~Quỳ~~

giáo dân Bà Ni thôn
Tuần Tú

~~Thôn Tuần Tú~~

giáo dân Bà Ni

~~Thôn Tuần Tú~~

Đào Thị Mí

giáo dân Bà Ni
thôn Tuần Tú

~~Mí~~

Kiên Thị Quỳ
giáo dân Bà Ni
thôn Tuần Tú

PH 12/9

Tân Thị Phương
giáo dân Bà Ni
Thôn Tuần Tú

Bao Ngọc Châu

~~Châu~~

giáo dân Bà Ni
Thôn Tuần Tú

Bà Lê Ngọc

~~Ngọc~~

giáo dân Bà Ni

thôn Tuần Tú

~~Ngọc~~

Nguyễn Văn

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

~~Ngọc~~

Đặng Ngọc

Thôn Tuần Tú

~~Ngọc~~

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

thôn Tuần Tú

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

thôn Tuần Tú

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

thôn Tuần Tú

Cường Thuận Lộc

~~Lộc~~

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

Châu Thị Ngọc

~~Ngọc~~

giáo dân Bà Ni thôn
Tuần Tú

~~Ngọc~~

Kiên Thị Quỳ

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

~~Quỳ~~

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

~~Ngọc~~

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

~~Ngọc~~

Châu Thị Ngọc

giáo dân Bà Ni

Thôn Tuần Tú

châu Thị Đạo Kim Hoa
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Kiên Thị Mỹ
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Phi
châu Thị Phi
giáo dân Bà Ni

Thoa
Tài Thị Kim Thoa
giáo dân Bà Ni

Thôn Thuận Tú
nghề

Thôn Thuận Tú

Đạo Thị nghề
giáo dân Bà Ni

Châm
Thần Thị
Hồng Châm

giúp
Kiên Thị giúp
giáo dân Bà Ni

Thôn Thuận Tú

Giáo dân Bà Ni

Thôn Thuận Tú

Thoa

Thôn Thuận Tú

Thôn Thuận Tú

Kiên Thị Thoa
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Cát
Nguyễn Thị Cát
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Châu Thị Thị Hinh
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Liên
Kiên Thị Liên
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

PHƯƠNG

Trần Thị Phương
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Mơ
Nguyễn Thị Hồng Mơ
giáo dân Bà Ni
Thôn Thuận Tú

Nam ve
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Cao Học
 Bà Ni Văn Lâm

Thu lau
 Trương Thanh Hải
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

Chinh thi im
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Chinh thi Lonk
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Nguyễn Hoàng Triết

Giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Bà Ni Văn Lâm

Bào Võ Hồ Nguyễn Thị Miệng Hớt
 (giáo dân Bà Ni Văn Lâm)
 Bà Trưng Hiền
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

Nguyễn Ngọc Vũ Văn Lâm
 Nguyễn Miệng Trang
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

Bảo Đại Ngọc
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Thập Hạng Liên
 (giáo dân Bà Ni)
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

Kiều Đại Hằng
 Kiều Hồng Thập
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Kiều Bảo Hào
 giáo dân Bà Ni Văn Lâm

giáo dân Bà Ni Văn Lâm
 Kiều Văn Trâm
 P. S. của Hùng
 giáo dân Bà Ni

Hau

1 Mimi Dao Thanh Huê

Chôn An Nhơn

Phuc

Đức Nguyễn Văn

Thôn An Nhơn

Phu

Nguyễn Ngọc Tuấn

Tín đồ Thôn An Nhơn

Tu

Tại Quang Tiến

Tín đồ Thôn An Nhơn

Quang

Đạo Thanh Quang

Tín đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

Kim

Đạo Thị Kim Cảnh

Tín đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

Phu

Phước Ngọc Lâm Cao

Tín đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

Lu

Đức Ngọc Lít

Thôn An Nhơn

Ng

Trần Nguyễn Công

Thôn An Nhơn

Phu

Phan Đăng Tuấn Thái

Tín đồ Thôn An Nhơn

Phu

Phan Trung Huy

Tín đồ Thôn An Nhơn

Phu
Đạo Thanh Bình

Tín đồ Bà Ni An Nhơn

Phu

Thanh Thị Ngọc Thủy

Tín đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

Phu

Đạo Thị Thanh Trùng

Tín đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

ND
Chi hội Thôn An Nhơn

Phu

Bài cao Băm

Phu

Tín đồ Tốt Giỏi Bài cao
Thôn An Nhơn

- Đạo Thanh Nhung

Đào Trưng Hậu.
Tôn đồ Bà Ni Thôn
An Nhơn.

Đào Thị Hằng
Tôn đồ Bà Ni
Thôn: AN NHƠN.

Đào Thị Lương
Tôn đồ Bà Ni
Thôn An Nhơn

Bà Thị Vy Thái
Tôn đồ Bà Ni
Thôn An Nhơn

Bào Ngọc Trâm
Tôn đồ Bà Ni An Nhơn
phong kiến quay đầu Hôn giáo
thời ông bà tổ chức

Thất liên Tông
(Tôn đồ Bà Ni
Thôn An Nhơn)

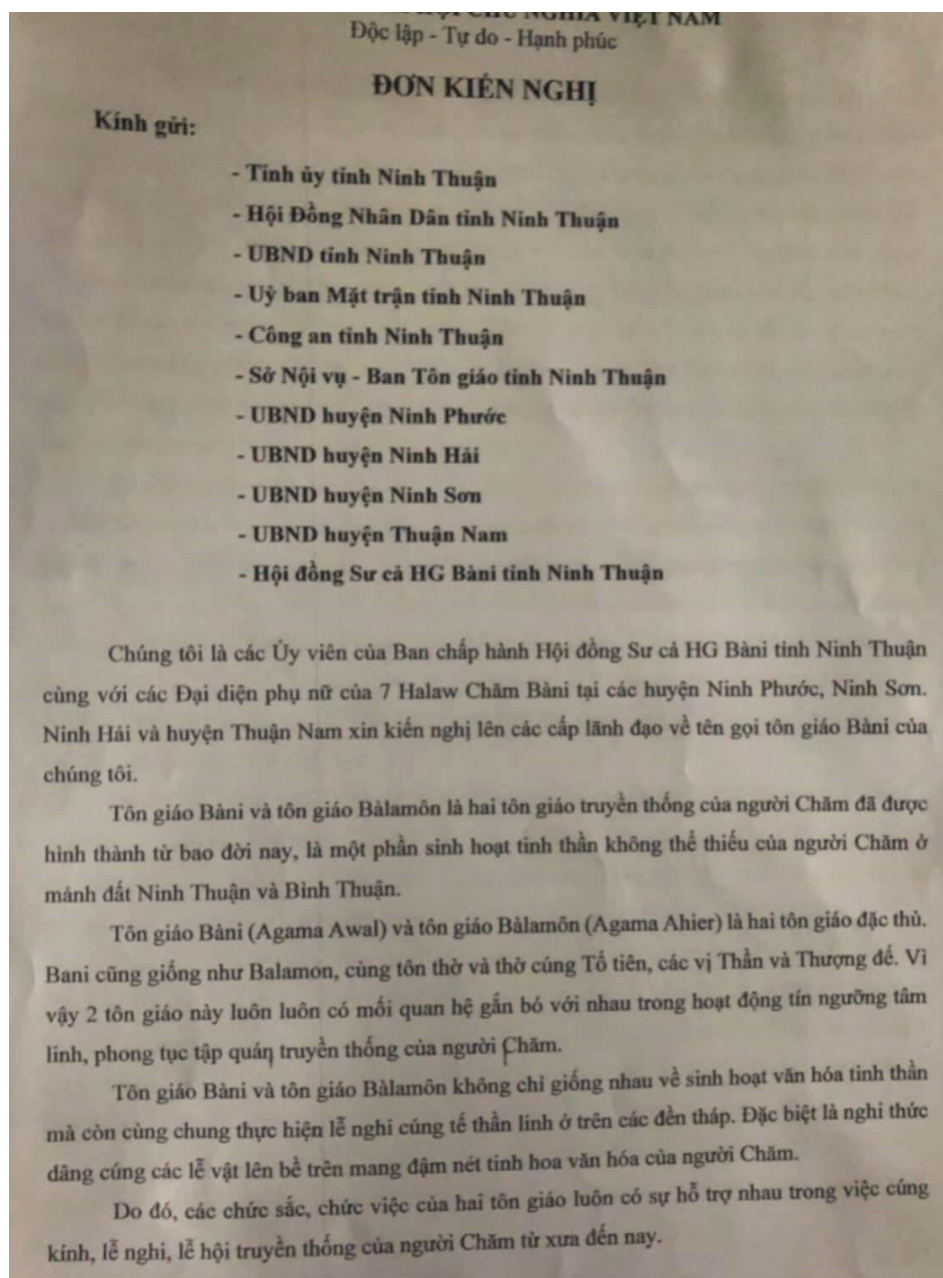
Đào Vũ Ngọc
Tôn đồ Bà Ni Thôn An Nhơn

PHỤ LỤC M

ĐƠN KIẾN NGHỊ

(Không chấp nhận Hồi giáo Bani, không chấp nhận ghép Hồi giáo với Bani)

Ngày 20 tháng 12 năm 2020, tiếp tục đơn kiến nghị của một người Phụ nữ, giáo viên trường tiểu học, đi vận động ký tên trong bản kiến nghị tại thôn Văn Lâm, xã Phước Nam, huyện Thuận Nam, tỉnh Ninh Thuận, về việc không chấp nhận tôn giáo Hồi giáo Bani, không chấp nhận ghép tên Hồi giáo với Bani, và cho rằng tín đồ Chăm Bani không có mối liên quan nào đến Hồi giáo.

Đây là hai tôn giáo truyền thống của người Chăm đã hình thành từ lâu đời và luôn giữ gìn, bảo tồn bản sắc văn hóa truyền thống dân tộc.

Trong khi đó, Hồi giáo (Islam) chỉ mới du nhập vào tỉnh Ninh Thuận vào năm 1960. Thời gian đầu, một số bà con xem đây là một tôn giáo mới nên đã hưởng ứng và bỏ đạo Bàni đi theo đạo Hồi giáo (người Chăm gọi là Đạo mới). Đến năm 1963, khi tin đồn Hồi giáo (Đạo mới) ngày càng đông, họ bắt đầu phát động phong trào xóa bỏ việc thờ cúng tổ tiên và thờ cúng thần linh bằng cách huy động người dân đập phá đền thờ các vị Thần, mang vật thờ cúng Tổ tiên (Aciet Praok) của dòng họ ném xuống sông, đốt sách chữ Chăm ... Họ chỉ chấp nhận văn hóa Islam, chữ Ả Rập và chỉ tôn thờ Thượng đế (họ gọi là Allah) là duy nhất. Từ đó, đã dẫn đến cuộc xung đột nghiêm trọng, gây xáo trộn kéo dài trong cộng đồng người Chăm Bàni trong suốt nhiều năm qua. Về sau, một số người nhận thấy không phù hợp với văn hóa truyền thống dân tộc nên đã quay lại với tôn giáo truyền thống là tôn giáo Bàni.

Theo tín ngưỡng tôn giáo của Hồi giáo (Islam), họ chỉ cầu nguyện và tôn vinh Thượng đế (Allah) là duy nhất, tuyệt đối không đặt niềm tin vào bất kỳ vị thần nào cũng như không bao giờ thờ cúng tổ tiên như tôn giáo Bàni. Thậm chí, họ luôn xem người Chăm theo đạo Bàni là những người dị giáo, ngoại đạo. Riêng đối với người Chăm theo Hồi giáo (Islam) ở Việt Nam nói chung, phần lớn họ du nhập văn hóa Hồi giáo theo chế độ Phụ quyền. Cho nên, họ không còn theo chế độ Mẫu hệ, không còn bảo lưu và giữ gìn văn hóa truyền thống dân tộc như cộng đồng Chăm Bàni và Chăm Balamôn. Cụ thể như đám cưới, đám hỏi, đám tang, lễ nghi, lễ hội đều theo văn hóa Hồi giáo của Mã Lai và Ả Rập.

Do đó, chúng tôi không chấp nhận lấy tên tôn giáo của người Chăm Bàni là Hồi giáo và cũng không chấp nhận ghép tên Hồi giáo vào tôn giáo Bàni. Bởi vì, người Chăm Bàni không có mối liên quan nào về mặt hoạt động tín ngưỡng tâm linh, phong tục tập quán, văn hóa truyền thống cũng như về mặt tổ chức sinh hoạt tôn giáo với Hồi giáo (Islam).

Hiện nay có một vài người trong Ban Thường trực có ý đồ muốn biến tôn giáo Bàni thành Hồi giáo (Islam) để trục lợi. Xem Hồi giáo là tiến bộ, là văn minh và cho rằng Bàni là tôn giáo lạc hậu, không mang tầm vóc thế giới, không ai biết đến. Ngoài ra, họ còn cho rằng lấy tên Hồi giáo sẽ được các nước Hồi giáo trên thế giới quan tâm giúp đỡ và tài trợ. Chúng tôi cho đây là một điều si nhục đối với tôn giáo Bàni của chúng tôi.

Đây có phải là ý đồ muốn xóa bỏ tôn giáo Bàni để từ đó nhằm đồng hóa và thôn tính Bàni thành Hồi giáo. Nếu các cấp các ngành chức năng chỉ nghe theo một phía mà không vào cuộc để

cứu giúp làm sáng tỏ vấn đề theo nguyện vọng của tín đồ Bani, chúng tôi lo sợ rằng sẽ có biến cố đáng tiếc xảy ra.

Chúng tôi tha thiết yêu cầu chính quyền các cấp can thiệp và giúp đỡ chúng tôi được lấy đúng với tên gọi tôn giáo mà Ông bà tổ tiên của chúng ta đã gìn giữ suốt bao đời nay. Nếu vẫn tiếp tục như tình trạng hiện nay, sớm muộn gì cũng sẽ gây nên hậu quả khôn lường cho cả cộng đồng người Chăm Bani về sau.

Bản chất của bà con giáo dân Bani là thật thà, hiền lành, chất phát, không mang tư tưởng chia rẽ, phân biệt hay kì thị bất kỳ tôn giáo nào. Bani chúng tôi luôn tôn trọng văn hóa tín ngưỡng của các tôn giáo khác. Điều này có thể chứng minh rằng, trong trường hợp con cháu chúng tôi nên duyên với những người khác đạo, chúng tôi vẫn chấp nhận, tôn trọng quyền tự do tín ngưỡng của đôi bên, không ép buộc phải theo tôn giáo mình. Tuy nhiên, khi con cháu chúng tôi nên duyên cùng với người Hồi giáo (Islam) thì hầu như họ không tôn trọng văn hóa tín ngưỡng của chúng tôi và luôn ép buộc phải tuyệt đối theo thù tục và nghi thức tôn giáo của họ. Không những thế, họ còn cho rằng những người theo tôn giáo Bani là “lầm đường lạc lối”.

Điều này chứng minh rằng, Bani và Hồi giáo (Islam) không thể cùng chung một tôn giáo. Thế mà, chính những người với tư cách là lãnh đạo tinh thần giáo dân Bani lại không sáng suốt nhận định một cách rõ ràng mà nghe theo một số phần tử của người Chăm hoạt động tôn giáo ở hải ngoại, tôn vinh Hồi giáo (Islam) và truyền bá tư tưởng sai lệch về tôn giáo Bani.

Chúng tôi là những người phụ nữ Chăm Bani, là những người có trách nhiệm duy trì thuần phong mỹ tục, bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống dân tộc Chăm.

Chúng tôi không muốn biến tên tôn giáo Bani chúng tôi thành Hồi giáo và cũng không muốn ghép từ “Hồi giáo” vào tên tổ chức tôn giáo Bani của chúng tôi. Bởi vì, chúng tôi không muốn phụ thuộc vào Hồi giáo như Nhà nước đã công bố trong danh mục các Tôn giáo ở Việt Nam.

Chúng tôi hoàn toàn không nhất trí xếp chúng tôi là tôn giáo Hồi giáo với mã số là 06. Chúng tôi mong muốn các cấp có thẩm quyền quan tâm, giúp đỡ tôn giáo chúng tôi được mang đúng tên gọi từ xa xưa là **tôn giáo Bani với mã số riêng**.

Chúng tôi hết sức đau lòng và tủi thân cho tôn giáo mình không được ai bảo vệ và công nhận, mặc dù là một tôn giáo đã có từ lâu đời. Nhất là tôn giáo không có mã số riêng trong các tôn giáo ở Việt Nam.

Kính mong Quý cấp xem xét và chấp thuận tên gọi chính thức tôn giáo của người Chăm Bani ở tỉnh Ninh Thuận là **tôn giáo BANI, có mã số riêng**, không xếp chung với tôn giáo Hồi

giáo và giữ trong thế cân bằng công dân của chúng tôi là tôn giáo BANI, không ghi là Hồi giáo hay đạo Hồi hoặc Hồi giáo Bani.

Một lần nữa, chúng tôi đặt niềm tin vào các cấp chính quyền là cân cân công lý cho tôn giáo chúng tôi, không nghiêng về một phía để đưa tôn giáo Bani chúng tôi đứng trước nguy cơ xoá bỏ tên tôn giáo Bani đã có từ thời xa xưa.

Xin chân thành cảm ơn quý cấp.

Ngày 20 tháng 12 năm 2020

ĐỒNG KÝ TÊN

- Đại diện phụ Nữ Bắc Ninh
 - Ủy viên BETHPN Bani
 - Trần Thị Huệ
 - Trần Thị Xuân
 - Hưng Thị Tố
 - Đại diện BETHPN Bani (Vân Kân)
 - Trần Thị Lanh
 - Trần Thị Trúc Vinh
 - Hưng Thị Duyên
 - Đại diện phụ nữ Phú Nhuận
 - Trần Thị Đông
 - Đặng Thị Mao
 - Đại diện phụ Nữ Lương Tri
 - Đào Thị Dũng
 - Đại diện phụ Nữ An Nhơn
 - Nguyễn Thị Hồng
 - Trần Thị Kim Cương
- Trưởng ban phụ Nữ HPEC Bani
 - Nguyễn Thị Ngọc
 - Trần Thị Ngọc
 - Đại diện phụ Nữ Phước Nhơn
 - Lương Thị Đan
 - Thạch Thị Ngọc
 - Thạch Thị Phụng
 - Đào Thị Kiều
 - Nguyễn Thị Hiền
 - Đại diện phụ Nữ Thuận Từ
 - Trần Thị Xuân
 - Đào Thị Ngọc
 - Đào Thị Ngọc

MỘT SỐ HÌNH ẢNH

Hình 1. Đại hội nhiệm kỳ 2011-2016, Ninh Thuận.

Hình 2. Đại hội nhiệm kỳ 2012-2016, Bình Thuận.

Hình 3. CT. Xích Dự, Chủ tịch Hội đồng Sư cả Hội giáo Bani tỉnh Bình Thuận.

Hình 4. SC. Lư Thanh, Tổng Sư cả Hội giáo Bani thánh đường Bình Minh – Bình Thuận.

Hình 5. Giáo sĩ Acar sau khi mak aia (wudu), xếp hàng thứ tự để vào Magik hành lễ.

Hình 6. Giáo sĩ Acar đang thực hiện Jabat Salam.

Hình 7. Acar talaih aek (Iftar) sau một ngày ikak aek.

Hình 8. Lễ “tuh brah” và “salih brah” dịp “yakat” của hệ phái Bani Awal, tại Ninh - Bình Thuận.

Hình 9. Lễ “Yakat” vào tối 30 gaok Ramadan, thuộc hệ phái Hồi giáo Bani, ở haluw Aia Mamih - Bình Thuận.

Hình 10. Lễ Suk Yeng (lễ thứ Sáu) của Hội giáo Bani (Awal Bani).

Hình 11. Lễ táo mộ của Hội giáo Bani (Awal Bani- Bani Awal).

Hình 12. Ts. Putra Podam, tín đồ Hồi giáo Bani (Awal Bani) đi tảo mộ.

Hình 13. Anak Katan trong lễ Katan của tín đồ Bani..

Hình 14. Anak Kareh làm lễ Ricaow, trước khi làm nghi thức chính cắt tóc và đặt tên.

Hình 15. Trang phục lễ Kareh tín đồ Bani của Hội giáo Bani

Hình 17. Thánh đường Hồi giáo Bani thôn Bình Minh- Bình Thuận.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Van Baaren (2002). “*Hồi giáo*”. (Trịnh Duy Hoà biên dịch), Nxb. Nhà xuất bản trẻ. tr.137.
2. Po Dharma (1978). “*Chroniques du Panduranga*”, (Luận án phó tiến sĩ, Sorbonne). Paris.
3. Po Dharma, (2003). “*Đặt lại vấn đề về biên niên sử Champa (Sakkarai Dak Rai Patao)*”. Champaka.
4. Dorohiêm & Dohamide (1965). “*Dân Tộc Chăm Lược Sử*”, Hiệp Hội Chăm Hồi Giáo Việt Nam, Saigon.
5. Ngô Văn Doanh (2013), “*Hồi giáo với đời sống chính trị Đông Nam Á*”. NXB Thế giới, Hà Nội.
6. Trần Thị Hương (2016), “*The role of Muslim world in contemporary world politics*”, trong cuốn sách Arab and Muslims world in International Relations, biên tập bởi Rafal Ozarowski và Wojciech Grabowski, NXB. Wydawnictwo Rambler, Warsaw, Ba Lan, 2016, p.15-37.
7. Đỗ Quang Hưng (2014). “*Chính sách tôn giáo và Nhà nước pháp quyền*”. NXB. Trần Bình, Đại học Quốc gia, Hà Nội.
8. Azzam, Maha (2008), “*Understanding Al-Qaeda*”, Political Study Review, Volume 6, Issue 3.
9. Lương Ninh (2000). “*Lịch sử Việt Nam Giản Yếu*”. Nhà Xuất Bản Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội.
10. Phạm Thị Vinh (2007). “*Một số vấn đề về xung đột sắc tộc và tôn giáo ở Đông Nam Á*”. NXB. Khoa học xã hội, Hà Nội.
11. Hoàng Tâm Xuyên (1999). “*Mười tôn giáo lớn trên thế giới*”. NXB. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
12. Po Dharma (2003). “*Giới thiệu 35 tác phẩm Chăm cổ*”, CD, EFEO. Truy cập ngày <http://www.champaka.info/index.php/vanhua/1345-gioi>
13. Abdul Hamid Syah / Mustafa. Truy cập ngày 10/5/2016. <https://id.rodovid.org/wk/Orang:946052>
14. King of Kelantan, Malaysia, truy cập ngày 10/8/2020. http://www.royalark.net/Malaysia/kelant2.htm?fbclid=IwAR00Vh_7j1TpkzYKpNNvuAqZBWVddOsF9VHYB6x5pfQwn1uZfN9iX5Vc17c
15. Sunan Ampel. Truy cập ngày 2/10/2017. https://en.wikipedia.org/wiki/Sunan_Ampel
16. Salasilah Wali Songo. Truy cập ngày 10/10/2019. <http://belogmystery.blogspot.com/2013/08/salasilah-wali-songo.html>
17. Sayyid Maulana Maliq Ibrahim. Truy cập ngày 8/10/2019. <https://id.rodovid.org/wk/Orang:321552>
18. Puteri Saadong binti Raja Loyor. Truy cập ngày 15/9/2018. <http://nurdianaabdullah5a.blogspot.com/p/bibliography.html>
19. Panduranga, Champa. Truy cập ngày 8/10/2019: <https://vi.wikipedia.org/wiki/Panduranga>
20. Sultan Wan Abu Abdullah (Wan Bo Tri Tri) raja Champa. Salasilah kesultanan Islam Campa. tabutjawi.blogspot.com
21. Salasilah Raja-Raja Kelantan dari Ahlul bait. Truy cập 20/2/2020. <http://pp-sk.blogspot.com/2014/10/siri-25-pengisahan-sejarah-kelantan.html>
22. Trong tài liệu có sử dụng hình ảnh của tác giả, một số hình ảnh trên Facebook và trên trang mạng Internet.